

RIVUJEN VÄLISSÄ

Sanataiteellinen mediakasvatuksen
opetusmateriaali yläkouluikäisille

Janette Hannukainen ja Veera Kivijärvi 2019

SISÄLLYSLUETTELO

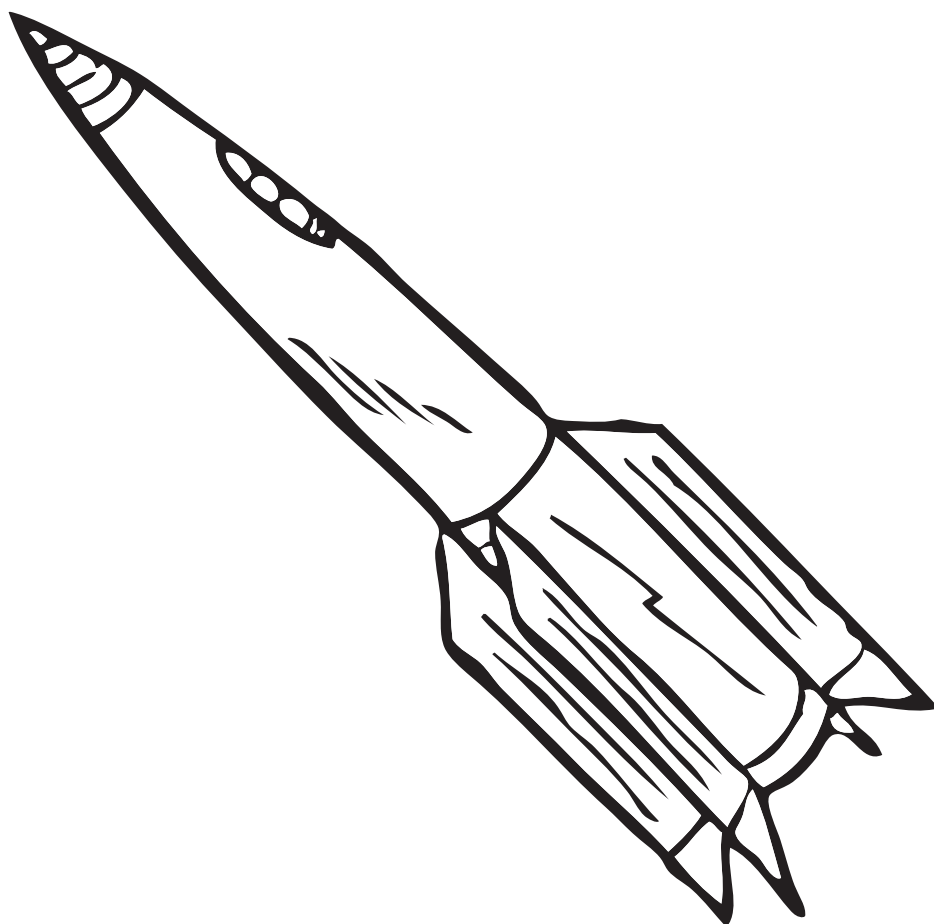
JOHDANTO	3
1. TOTUUTTA JA TEHTÄVÄÄ	4
1.1. "Ja sellaista, lapseni, on politiikka" - vaikeiden sanojen avaamista	5
1.2. Urbanilegendat - millaisia tarinoita kätkeytyy lähiseudun tuttuihin paikkoihin?	6
1.3. Lähelle, kauas - matkailua ja mainontaa	8
1.4. Oikeuksia ja velvollisuuksia - kenen ääni yhteiskunnassa kuuluu?	10
1.5. Uskonasioita - miten kunnioittaa toisen vakaumusta?	12
2. VAIHTOEHTOISET MAAILMAT	14
2.1. Vaihtoehtoiset tarinat, moninaiset tulevaisuudet	15
2.2. Sininen planeetta - vesi on elintärkeä puheenaihe	16
2.3. Dystopia ja utopia - mitä ne ovat, ja kuinka ne näkyvät ajassamme?	18
2.4. Hahmonvaihtajat - empatiataitoja roolityöskentelyn avulla	20
2.5. Toivotyöpaja - miten synnyttää toivoa median luomien uhkakuvien keskellä?	22
3. KOHU	24
3.1. Hallituksen salajuonivat liskot - kuka meihin käyttää valtaa?	25
3.2. Fanit - mitä fanitamme kun fanitamme?	27
3.3. Kääk - juoru journalismin lajina	28
3.4. Täydellistä somejulkiselämää	30
3.5. Käden jatke - kuinka älypuhelin teki meistä kyborgoja	31
4. PROTESTILAULU	33
4.1. Runoilija vankilassa - yhteiskunnallinen runous ja sensuuri	34
4.2. Protestilaulu	36
4.3. "Kieli on valtaa" - monikielisyyttä vai monikielisyyttä?	37
4.4. Älä kerro äidille - miten netti valvoo meitä?	39
4.5. Ihanneihminen - miten median ulkonäköpaineet vaikuttavat elämäämme?	41
5. MITÄ JÄÄ JÄLJELLE?	43
5.1. Muisto vain jää - digitaalinen jalanjälki	44
5.2. Oman elämän museo - millaisia jälkiä eri aikakausien ihmisistä jää maapallolle?	46
5.3. Aikakapseli - miltä elämämme näyttää tulevaisuuden ihmisen silmin?	48
5.4. Tuunattu tulevaisuus - kierrätystä ja innovaatioita	50
5.5. Puhelinlangat laulaa - media ennen, nyt ja tulevaisuudessa	52
Lähteet / kirjavinkit	54
Monistepohjat	55

JOHDANTO

RIVIEN VÄLISSÄ on luovia lähestymistapoja hyödyntävä materiaalipaketti medialukutaidon ja itsenäisen ajattelun edistämiseksi. Materiaalia voi käyttää oppiaineiden rajat ylittävään työskentelyyn yläkouluissa. Lisäksi materiaali soveltuu lukiodien ja ammattikoulujen käyttöön sekä erilaisten nuorten aikuisten ryhmien lukutaidon tukemisen apuvälineeksi.

Käsitellyt aiheet ja teemat, kuten ilmaston lämpeneminen ja sosiaalinen media, ovat kuumia puheenaiheita 2010-luvun lopussa ja vuosikymmenen taitteessa. Teemoja lähestytään kuvittelun ja keksimisen kautta, sanataiteen menetelmin. Sanataide tarkoittaa sanojen käyttöä luovasti. Se on tarinoiden kertomista, kirjoittamista ja kuuntelemista. Sanataide kehittää luovaa ja itsenäistä ajattelua, joten mikä olisikaan parempi menetelmä tukea tulevaisuuden visionäärejä, kuin sanataide!

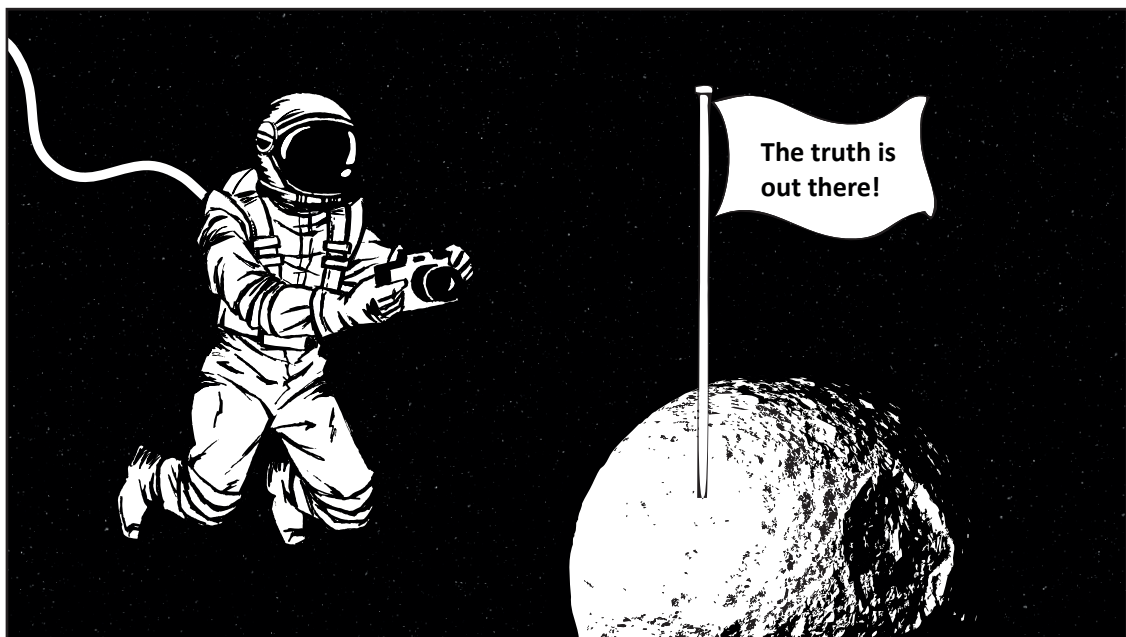
Materiaali koostuu valmiista tuntisuunnitelmista, jotka sisältävät ryhmätehtäviä, keskittymistä vaativia kirjoitustehtäviä, aineistotehtäviä ja kepeitä välipaloja. Nappaa käyttöösi valmis tunti tai yksittäinen tehtävä tarpeidesi mukaan. Oppitunnit on suunniteltu 90 minuutin mittaisiksi materiaalin ensimmäistä oppituntia lukuun ottamatta. Tehtäviä on mahdollista eriyttää niin, että eri tasoiset lukijat ja kirjoittajat saavat onnistumisen elämyksiä.

1. TOTUUTTA JA TEHTÄVÄÄ

Avainsanat:	urbaanilegendat	valeuutiset	vaikeat sanat	parodia	matkailu
	marginaaliryhmät	uskonnot			
Oppiaineet:	äidinkieli ja kirjallisuus	yhteiskuntaoppi	historia	uskonto	
Työmuodot:	ryhmätyö	lukutehtävä	tarinankerronta	videotyöskentely	
	valokuvaus				

Totuutta ja tehtävää -osiossa lähdetään liikkeelle perusasioista: siitä, että varmasti ymmärrämme lukemamme, jos kohtaamme vaikeita sanoja. Katsotaan omaa lähiympäristöä uudesta näkökulmasta ja mietitään, minkälaisia myyttisiä tarinoita tai upeita matkailukohteita se voikaan pitää sisällään. Lisäksi pohditaan yhteiskunnallisia peruskysymyksiä: kenen ääni nykymaailmassa ei kuulu tarpeeksi, ja miten eri uskonnot voisivat elää rinta rinnan toisiaan kunnioittaen.

1.1. JA SELLAISTA, LAPSENI, ON POLITIIKKA - VAIKEIDEN SANOJEN AVAAMISTA (45 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tunnilla on lupa kysyä ”tyhmiä kysymyksiä” - mietitään yhdessä, miten toimia, jos ei ymmärrä jotakin tekstissä tai muualla vastaantulevaa sanaa. Opetellaan, miten vaikeita käsitteitä tai sanoja voi selittää kansantajuisesti. Keskustellaan lukemisharrastuksen merkityksestä nuoren sanavarastolle.

Keskustellaan vaikeista sanoista (5 min)

- Kuinka moni on välillä törmännyt tekstissä tai mediassa sanaan, jota ei ymmärrä?
- Mitä yleensä teet, jos näin käy? Kuinka moni kysyy kaverilta? Etsii tietoa Googlasta? Kysyy vanhemmilta?
- Millaisia sanoja on vaikea ymmärtää?

Tutkimustietoa lukutaidon merkityksestä sanavarastolle: ”Omalla ajallaan lukeva 17-vuotias hallitsee noin 50 000 - 70 000 sanaa, ja nuori, joka ei lue, vain 15 000.”
Lähde: <https://yle.fi/uutiset/3-8711651>

Lukutehtävä: Tove Jansson: Näkymätön lapsi (10 min)

Luetaan **Tove Janssonin** tarinasta ”Näkymätön lapsi” katkelma, jossa selitetään, mitä ironia on (Tove Jansson: Näkymätön lapsi, WSOY 1992, s. 102-103). Keskustellaan aiheesta.

- Onko ironia tarinassa hyvä vai paha asia?
- Kuinka moni on samaa mieltä siitä, miten ironia tarinassa selitetään?
- Millä muulla tavoin ironian olisi voinut selittää?

Ideointi: Vaikeiden sanojen listaaminen yhdessä parin kanssa / ryhmässä (5 min)

Listataan yhdessä parin kanssa sanoja tai käsitteitä, joiden merkityksestä ei ole itse varma. Esimerkkejä: nostalgia, optimismi, ignooraus, syrjintä, flegmaattisuus, reklamaatio, oppositio, ideologia, politiikka, demokratia. Jos aikaa on enemmän, luetaan opettajan antamaa aineistoa (kaunokirjallinen teksti tai asiateksti), jossa on runsaasti sivistyssanoja.

→ Käydään sanat yhdessä läpi.

Paritehtävä: Valitse yksi sana, ja selitä se pienen tarinan avulla niin, että lapsikin sen ymmärtää! (15 min + purku 10 min)

→ Esimerkiksi jos 4-vuotias lapsi kysyisi, mikä on eduskunta, miten vastaisit?

Loppukoonti: Mistä voi etsiä tietoa, jos ei ymmärrä jotakin käsitettä tai sanaa?

1.2. URBAANILEGENDAT - MILLAISIA TARINOITA KÄTKEYTYY LÄHISEUDUN TUTTUIHIN PAIKKOIHIN? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Oppitunnilla tutustutaan erilaisiin kaupunkitarinoihin ja urbaanin löytöretkeilyn käsitteeseen. Analyysitehtävässä harjoitellaan mediakritiikkiä: kaikki internetissä sanoin ja kuvin esitetty ei ole totta. Oppilas oppii tarkastelemaan omaa lähiympäristöään luovasti ja kehittämään siihen liittyvän oman urbaanilegendan sanoin ja kuvin.

Tarvikkeet:

- tietokone ja videotykki / oppilaiden omat tietokoneet esimerkin tarkasteluun
- videokuvaus: kamerat / tablettietokoneet oppilaille / omilla puhelimilla kuvatessa USB-johdot kuvien näyttämistä varten
- roolivaatteita ja rekvisiittaa urbaanilegendan kuvaamista varten

Mikä on urbaanilegenda eli kaupunkitarina? (10 min)

Avataan urbaanilegendan käsitettä opettajan johdolla. Mitä urbaanilegendoja tiedät, millaisia esimerkkejä lähiseudulta?

Kaupunkitarina, nykytarina eli urbaanilegenda (myös urbaani legenda) on kaupungistuneessa yhteisössä kiertävä, totena pidetty mutta tavallisesti todellisuuspohjaa vailla oleva tarina. Kaupunkitarinoiden edeltäjiä ovat olleet mm. kauhu- ja kummitusjutut.” Lähde: https://fi.wikipedia.org/wiki/Kaupunkitarina#cite_note-1

Urbaanit legendat ovat keksittyjä tarinoita, jotka ovat uskottavan kuuloisia. Niissä voi olla tarinoihin sekoitettuja totuuksia, jotta sen uskominen olisi helpompaa. Kaupunkitarinoihin sisältyy usein jonkinlainen opetus.” Lähde: <https://urbanex.ninja/kohde/hylatty-lasten-mielisairaala/>

Tutustutaan Urbanex Ninja -sivustoon (10 min)

Mitä on Urban Exploring, eli urbaani löytöretkeily? Kuka on joskus harrastanut?

Sivuston motto on: ”Suomessa on kolme tabua aiheetta, joiden kirjoittamisesta vaietaan. Nämä ovat yksinäisyys, kuolema ja rappio. Meitä kiinnostavat nämä vaietetut aiheet. Toisille Urbex on harrastus ja toisille keino ylittää omat äärirajat. Molempiin suuntauksiin liittyy vahvasti loukkautumisen riski sekä kiinnijäämisen pelko. Urbanin löytöretkeilijän motto on ”Ota vain valokuvia, jätä vain jalanjälkiä.”

Kiinnostuneille löytyy lisätietoa sivuston oppaasta: <https://urbanex.ninja/opas-urbaaniin-loytoretkeilyyn/>

Pähkinäkuoressa: Mitä tulee muistaa, jos haluaa mennä sisälle vaikkapa autiotaloon?

→ Turvallisuus ja laillisuus: varmista, että rakennus ei ole sortumassa/muuten vaarallinen, käytä suojaruosteita (kypärä, hengityssuojain, suojahanskat jne), älä mene yksin, varo epämääräisiä tyypejä, älä kanna mukana työkaluja (jotta sinua ei voitaisi luokitella murtautujaksi)

Tehtävä: Analysoikaa parin kanssa sivuston juttua “Hylätty lasten mielisairaala” (10 min + purku 10 min)

→ <http://urbanex.ninja/kohde/hylatty-lasten-mielisairaala/>

”Hylätty lasten mielisairaala”

- Mistä tietää, että kyseessä on fiktiivinen tarina?
- Millaisin eri keinoin lukijalle vakuutetaan, että tarina on tosi?
- Miksi tekijät ovat halunneet “huijata” yleisöä?
- Miten tieto tarinan fiktiivisyydestä vaikuttaa siihen, miten suhtaudut sivustoon jatkossa?

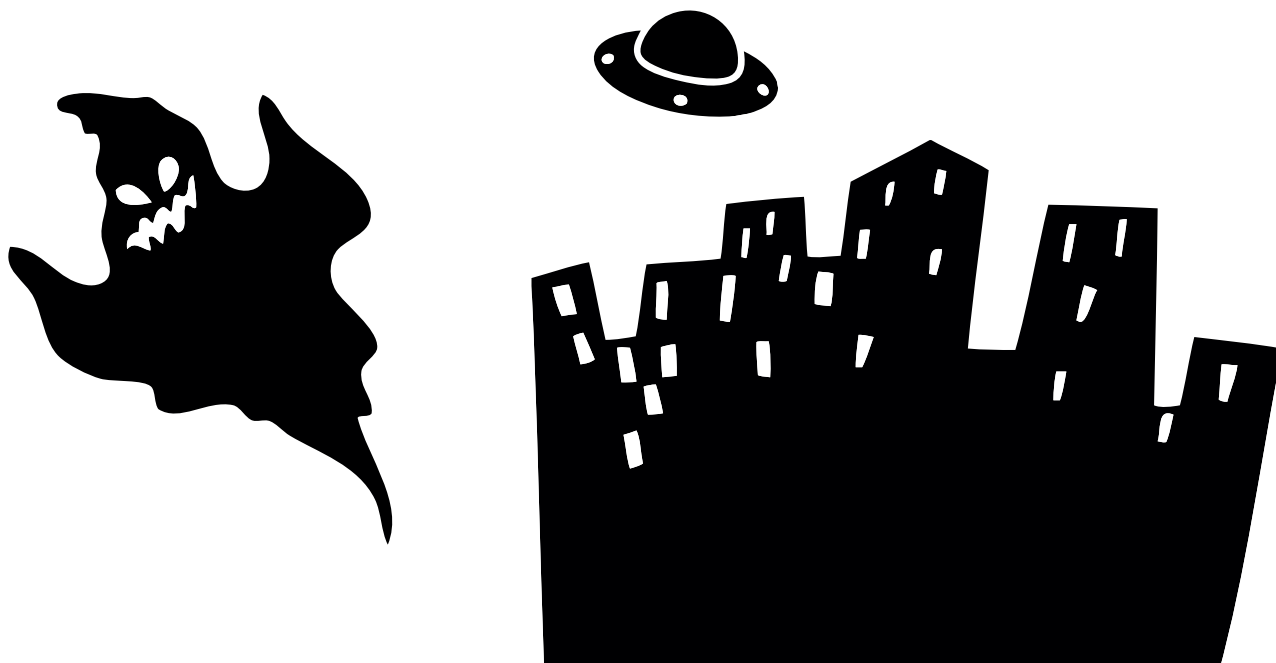
Tehtävä pienryhmässä: Luokaa oma (koulun alueelle sijoittuva) urbaanilegenda kuvin, sanoin ja / tai videoin (30 min + purku 20 min)

Tavoitteena mahdollisimman uskottava tarina, mutta myös huumoria saa käyttää!

Ohjeet:

Listatkaa ensin ryhmässä aiheita legendaan:

- mikä on legendan tapahtumapaikka?
 - miettikää, millainen henkilö / henkilöitä tarinaanne liittyy?
 - mikä saisi lukijan / kuulijan kiinnostumaan legendasta?
 - millaisin eri keinoin perustellette kuulijalle tarinan todenmukaisuutta (asiantuntijat, kuvat, fiktiiviset lähteet, viittaukset tosielämän henkilöihin)?
 - onko legendassa yliluonnollisia elementtejä, millaisia?
-
- voitte kuvata pelkästään ympäristöä, eli kuvissa ei ole pakko olla henkilöitä
 - pysykää koulun alueella
 - ketään ulkopuolista ei saa kuvata ilman lupaa
- Ottakaa urbaanilegendan tueksi 1-3 valokuvaa, ja kirjoittakaa legenda tarinan muotoon.
- Palauttakaa tarina ja kuvat opettajalle sähköisesti.
- Poistakaa kuvat.

1.3. LÄHELLE, KAUAS - MATKAILUA JA MAINONTAA (90 min)

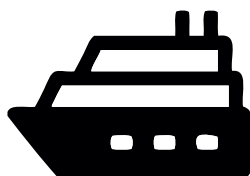
Oppitunnin teema ja tavoitteet: Pohditaan yhdessä ihmisen tarvetta matkustaa, sen hyötyjä ja haittoja. Tutustutaan matkailumainosvideoihin sekä parodian käsitteeseen. Tavoitteena on, että oppilas osaa lukea kriittisesti kaupallista mainossisältöä ja hahmottaa sen kohdeyleisöä. Videoharjoitus kannustaa tarkastelemaan luovasti ja huumorin keinoin omaa lähiympäristöä ja sen tarjoamia mahdollisuuksia.

Tarvikkeet:

- videoesimerkki matkailumainoksesta
- videoesimerkki parodiasta
- videokamerat / tabletit videoiden kuvaamiseen ja laite videoiden katseluun

Q Keskustelu pienryhmissä: (15 min)

- Miksi ihminen haluaa matkustella?
- Miten ihmiset liikkuvat paikasta toiseen ennen polttomoottorien keksimistä?
- Millaisia hyötyjä matkailusta on?
- Entä haittoja?
- Mitä muita tapoja on matkustaa, kuin kaukomaille lentäminen?

Q Esimerkki matkailuvideosta (15 min)

Opettaja etsii etukäteen netistä jonkin nuoria kiinnostavan kohteen mainosvideon, esimerkiksi oman kunnan tai kaupungin.

Visit Tampere: <https://visittampere.fi/ammattilaiset/markkinointi-ja-viestinta/visit-tampere-sosiaalisessa-mediassa/>

- Millaisilla mielikuvilla ja asioilla kaupunkia mainostetaan / myydään?
- Eli millainen kuva kaupungista välittyy videon perusteella?
- Kenelle paikkakuntaa mainostetaan ja miksi?
- Mitä on ehkä jätetty pois ja miksi?
- Kuka videosta hyötyy?

Q Parodian käsite (10 min)

Avataan parodian käsite. Katsotaan esimerkki parodisesta matkailuvideosta.

Lentomatkailu tosielämässä: Tripp and Tyler: Air Travel in Real Life
<https://www.youtube.com/watch?v=IrICG1c1tWY>

Ryhmätehtävä: Matkailumainosvideo tai -parodia lähikohteesta (kuvaaminen 30 min + purku 20 min)

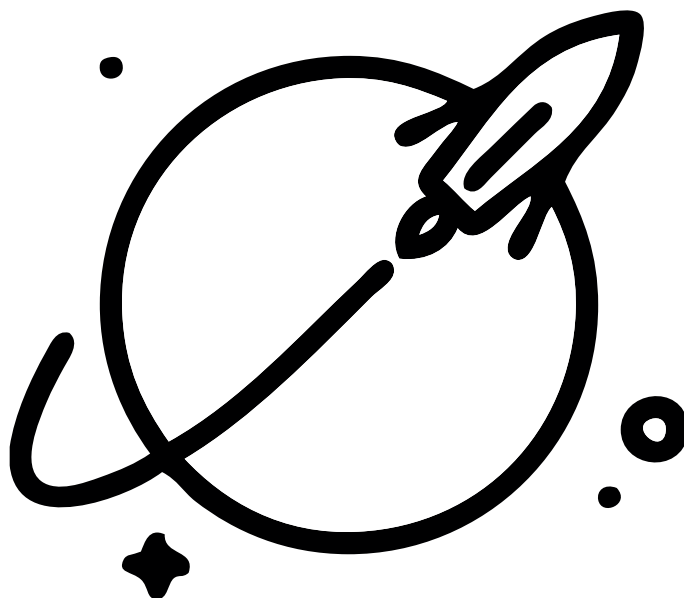
Ohjeet:

Videon täytyy olla toteutettavissa koulun alueella! Esim. matkailumainosvideo omaan kouluun tai omalle asuinalueelle.

- Valitkaa ryhmän kesken, kuka kuvaa, kuka selostaa, ketkä esiintyvät videolla.
- Rajatkaa video: 1-2 kohtausta / pointtia.
- Kuivaharjoitelkaa ensin, kuvatkaa sitten.
- Ajan rajallisuuden vuoksi pyrkikää kuvaamaan koko video yhdellä otolla.
- Voitte editoida videota puhelimella, jos mahdollista (lisätä tekstiä, kuvia jne).
- Lopuksi toimittakaa video opettajalle.
- Poistakaa video puhelimelta ja pilvipalvelusta.

Huom! Sivullisia ei saa kuvata eikä koulun alueelta poistua.

→ Videot puretaan luokassa yhdessä.

1.4. OIKEUKSIA JA VELVOLLISUUKSIA - KENEN ÄÄNI YHTEISKUNNASSA KUULUU? (90 min)

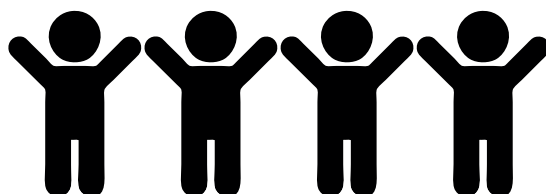
Oppitunnin teema ja tavoite: Oppilaat tutustuvat YK:n lapsen oikeuksien julistukseen ja ymmärtävät, että lapsen oikeuksien toteutuminen ei ole nykymaailmassakaan kaikkialla itsestäänselvyys. Oppilas miettii, mitkä ihmiset tai muut olennot jäävät yhteiskunnassa syrjään, ja keiden oikeudet kaipaavat siten parannusta. Hän saa työkaluja vaikuttaa yhteiskunnan epäkohtiin ja kehittää samalla itseilmaisuaan.

Tutustutaan YK:n lapsen oikeuksien julistukseen (5min)

Lyhyt tietoisku lapsen oikeuksien julistuksen taustasta, historiasta ja vaikutuksista:

“

Julistuksesta kahdenkymmenen vuoden päästä ratifioitiin YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen oikeuksien sopimus on valtioita sitova ihmis-oikeussopimus. Ratifioimalla sopimuksen valtio sitoutuu muuttamaan lakinsa ja toimintansa sopimusta vastaaviksi. Sopimuksen ulkopuolella on ainoastaan yksi maa: Yhdysvallat. Sopimus on Unicefin työn perusta. Lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea. Maat raportoivat komitealle lapsen oikeuksien tilanteesta viiden vuoden välein.” Lähde: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Paritehtävä: Luetaan YK:n lapsen oikeuksien julistus, ja mietitään, mitkä oikeuksista toteutuvat hyvin ja missä voi olla puutteita a) Suomessa b) maailmalla (15 min + purku 10 min)

→ <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/>

Lämmittely: Ideointiharjoitus (5 min)

Mietitään yhdessä, minkä erilaisten olentojen / esineiden/ eläimien oikeudet kaipaavat parannusta. Mihin asiaan juuri sinä haluaisit vaikuttaa oikeuksien julistuksella? Kohde voi olla laaja "vanhukset" / "maapallo" / "jääkarhut" tai sitten todella suppea "ranskan opiskelijat" / "urheiluhullut" / "leivonnan ystävät".

→ Kerätään ideoita taululle.

Tehtävä: Kukin oppilas laatii oman nuoren / eläimen / kasvin oikeuksien julistuksen (20 min + purku 10 min)

Julistus voi olla myös humoristinen, kuten "jokaisen löhöäjän oikeuksien julistus". Muista, että oikeuksien lisäksi julistus voi sisältää velvollisuuksia.

Jatkotehtävä: Sorretun monologi (15 min + purku 10 min)

Kirjoita nyt monologi (minä-muodossa), jossa kyseisen sorretun tai varjoon jäävän ryhmän edustaja puhuu suunsa puhtaaksi! Esimerkiksi kuivahtanut huonekasvi kertoo janoisesta elämästään tai kiusattu sanoo suorat sanat kiusaajilleen.

1.5. USKONASIOITA - MITEN KUNNIOITTAAN TOISEN VAKAUMUSTA? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Oppitunnilla pohditaan sitä, mitä uskonto on, ja miten se näkyy mediassa ja yhteiskunnassa. Oppilas oppii hahmottamaan, mikä hänelle on pyhää. Mielikuvitusta kehittävien harjoitusten avulla hän oppii kunnioittamaan erilaisia elämänskatsomuksellisia vakaumuksia ja käymään dialogia erilaisten katsomusten kesken.

Tarvikkeet:

- muistiinpanovälineet
- oma uskonto -moniste

Aluksi: Mitä on uskonto? (pohdintatehtävä ryhmässä) (15 min + purku 5 min)

- Mitä on uskonto? Mitkä piirteet sille ovat ominaisia?
- Miten uskonnot näyttäytyvät mediassa?
- Miten uskonnot näkyvät omassa elämässäsi?
- Miten uskonnot näkyvät politiikassa ja päätöksenteossa a) Suomessa b) muualla?

Millainen on tieteen ja uskonnon suhde?

“

Tieteen faktat elävät usein rinnan perinteisten tai paikallisten käsitysten kanssa. Ihmiset voivat uskoa yhtä aikaa (a) henkien tuottamiin sairauksiin ja paikallisten parantajien kykyyn kommunikoida henkien kanssa, (b) jumalan voimaan parantaa sairaita ja Raamatun tai Koraanin esittämiin oppeihin hyvästä elämästä, ja (c) tieteen esittämiin selityksiin bakteereista, viruksista ja parasiiteista, joita hoidetaan rokotuksilla ja farmaseuttisilla lääkkeillä, teollisesti tuotetuilla ja tieteen todentamilla keinoilla.” Lähde: <http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaali-antropologia/uskonto1.html>

Lämmittelytehtävä: Kirjoita hetki siitä, mikä on sinulle pyhää (15 min)

Jollekulle pyhää voi olla vaikkapa jääkiekko-ottelun katsominen, saunominen mökillä tai juoksulenkki metsässä.

→ Mikä on pyhää sinulle? Miltä tuntuu, jos joku loukkaa itsellesi pyhää asiaa? Miten toimit tällaisessa tilanteessa?

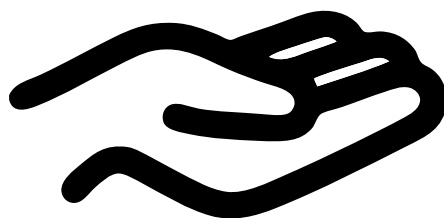
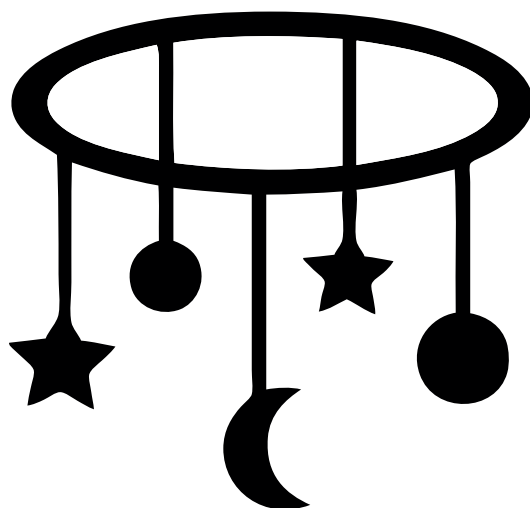
Ryhmätehtävä: Oma uskonto (20 min + purku 10 min)

Leikitään hetki, että olemme satumaailmassa, jossa elää monenlaisia olentoja, joilla on erilaiset arvot ja uskonnot. Kehittäkää ryhmässä joidenkin satuolentojen oma uskontojärjestelmä käyttämällä apuna oma uskonto -monistetta (kts. monistepohjat-liite 1).

Jatkotehtävä (draama): kahden eri uskonnon edustajat kohtaavat (15 min + esitykset 10 min)

Ota itsellesi sellainen pari, joka edustaa eri satuhahmoa ja uskontoa kuin mitä itse olet. Vertailkaa hetki uskontojanne. Suunnitelkaa ja esittäkää sitten pieni kohtaaminen, jossa joudutte ristiriitantilanteeseen uskontonne vuoksi. Ratkaistkaa ristiriita.

2. VAIHTOEHTOISET MAAILMAT

Avainsanat:	dystopia	utopia	historian jatkumo	tulevaisuuden kuvittelu
	empatia	toivo		
Oppiaineet:	äidinkieli	historia	yhteiskuntaoppi	uskonto
	elämäkatsomustieto			
Työmuodot:	ryhmätyö	luova kirjoittaminen	monistetyöskentely	draama

Vaihtoehtoiset maailmat -osiossa menneisyyden ja nykyisyyden tapahtumista ja ilmiöistä johdetaan kuvitelmia ja skenaarioita tulevaisuuden maailmasta. Osion tavoitteena on kehittää oppilaiden kykyä päätellä ja pohtia, minkälaisia seurauksia poliittisilla päätöksillä, kulttuurin muutoksilla ja henkilökohtaisilla valinnoilla voi olla sekä paikallisesti että globaalisti. Osiossa harjoitellaan myös tunnetaitoja ja toisen asemaan asettumista.

2.1. VAIHTOEHTOISET HISTORIAT, MONINAISET TULEVAISUUDET (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoite: oppilas ymmärtää, että historia näyttää erilaiselta eri näkökulmista. Oppilas hahmottaa tulevaisuuden lukemattomina mahdollisuuksina, joiden toteutumiseen voidaan vaikuttaa eri tavoin.

Tarvikkeet:

- vaihtoehtoiset tapahtumapolut -moniste (A3-kokoinen)
- Mitä tulevaisuudessa syödään? -video: <https://www.youtube.com/watch?v=rr93BUffEeA>

Lämmittelytehtävä: Vaihtoehtoista historiaa (15 min)

Oppilaat jaetaan pienryhmiin. Jokaiselle pienryhmälle jaetaan pohdinta-aihe seuraavista:

Minkälaista arkielämää eletäisiin,

- a) jos Saksa olisi voittanut toisen maailmansodan?
- b) Kiinalaiset olisivat "löytäneet" Amerikan ennen eurooppalaisia?
- c) lihantuotanto, öljyn poraaminen ja lentomatkailu olisi kielletty jo 70-luvulla?
- d) Internetiä ei olisi?

→ Puretaan tehtävä koko luokan kesken keskustellen.

Vaihtoehtoiset tapahtumapolut -moniste (20 min + purku 20 min)

Oppilaat täyttävät vaihtoehtoiset tapahtumapolut -monistetta (kts. monistepohjat-liite 2, Huom! moniste on A3-kokoinen). Oppilas voi täyttää kaikki tapahtumapolut tai keskittyä vain yhteen.

→ Tehtävät puretaan niin, että kaikki halukkaat saavat lukea tarinansa ääneen.

Välipalatehtävä (5 min)

Katsotaan Mitä tulevaisuudessa syödään? -video. Keskustellaan, mitkä videolla esitetyistä tulevaisuudenkuvista voisivat toteutua ja mitkä eivät.

Draamaharjoitus (15 min + purku 15 min)

Oppilaat jaetaan pareiksi. Toinen pareista on haastattelija ja toinen haastateltava. Pari kehittää yhdessä käsikirjoituksen uutisklipille, jossa haastateltava on tunnettu poliitikko vuonna 2050. On tapahtunut jotakin suurta, esimerkiksi jokin luonnonmullistus. Haastattelija kysyy tapahtuman taustoja ja syitä, ja poliitikko vastaa.

→ Tarkoituksena on löytää tapahtumalle syyt historiasta, sekä kuvitella tapahtuman seuraukset.

→ Klipit voidaan esittää luokassa tai kuvata videoille.

2.2. SININEN PLANEETTA - VESI ON ELINTÄRKEÄ PUHEENAIHE (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoite: Oppitunnin teemana on vesi ja sen merkitys planeetallemme. Tarkoituksena on herättää ympäristötietoisuutta ja eläytyä muiden eliöiden, kuin ihmisen näkökulmaan.

Tarvikkeet:

- valaan laulu -video: <https://www.youtube.com/watch?v=HWPVJlyJkbg>
- HelmetVantaan kirjavinkkausvideo Emmi Itärannan Teemestarin kirjasta: <https://www.youtube.com/watch?v=NzvwCSQqav0>

Lämmittelytehtävä: Ilmasto lämpenee, vesi nousee! (5 min)

Kirjoita tajunnanvirtaa siitä, että merenpinta nousee maapallolla. Voit valita joko koko maapallon kontekstin tai vain Suomen. Kirjoita, mitä veden nousu aiheuttaa, kuinka kaupungit pelastautuvat?

Kirjoitustehtävä: Tutkimusmatkoja vedenalaisen maailmaan (20 min + purku 15 min)

Jatkotehtävä lämmittelytehtävälle: On kulunut 200 vuotta siitä, kun maapallo hautautui suurilta osin veden alle. Tutkimusretkikunta toiselta galaksilta on saapunut siniselle planeetalle selvittämään, mitä tapahtui.

Kirjoita yhtenäinen tarina seuraavien apukysymysten avulla:

- Mitä retkikunta näkee? Kuvaile värikkäästi ja runsain adjektivein.
- Mistä he arvelevat veden nousun johtuneen?
- Kuinka veteen sopeutuneet maan asukkaat elävät?

Välipala a) Valaan laulu (10 min)

Kuunnelkaa valaan laulua youtubesta. Hakekaa netistä tietoa valaan laulusta. Millä lailla ja miksi valaat kommunikoivat?

TAI

Välipala b) Teemestarin kirja -kirjavinkkaus (10 min)

Emmi Itärannan esikoisromaani *Teemestarin kirja* (2012) kertoo tulevaisuuden maailmasta, jossa vesi on loppumaisillaan.

→ Katsokaa HelmetVantaan vinkkivideo Emmi Itärannan teemestarin kirjasta.

Kirjoitustehtävä pareittain (20 min)

Kirjoitustehtävä: valaiden varoitus. Kirjoittakaa pareittain valaiden varoitus ilmastonmuutokseen ja luonnonvarojen tuhlaamiseen liittyen. Eläytykää valaan näkökulmaan.

Keskustelutehtävä pienryhmissä (keskustelu 10 min + purku 10 min)

Minä ja vesi. Kuvaillkaa suhdettanne veteen. Lapsuusmuistoja, mielitapojanne olla vedessä.

→ Keksikää keinoja suojella vettä.

2.3. DYSTOPIA JA UTOPIA - MITÄ NE OVAT, JA KUINKA NE NÄKYVÄT AJASSAMME? (85 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Oppilaalle selkeytyy dystopian ja utopian käsitteiden sisällöt, ja hän pääsee kokeilemaan utopian ja dystopian luomista. Hän hahmottaa, mitä dystooppisia ja utooppisia piirteitä ajassamme on. Oppitunnin pariksi sopii hyvin Toivotyöpaja, jossa on mahdollista käsitellä uhkakuvien luomaa ahdistusta ja oppia kääntämään se toivoksi ja toiminnaksi.

Tarvikkeet:

- Geroge Orwellin teos Vuonna 1985
- Kirjakerho -radio-ohjelma: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/04/16/tuhon-ja-toivon-kirjat-lue-nama-niin-tiedat-mika-meita-odottaa>

Q Alustus (10 min)

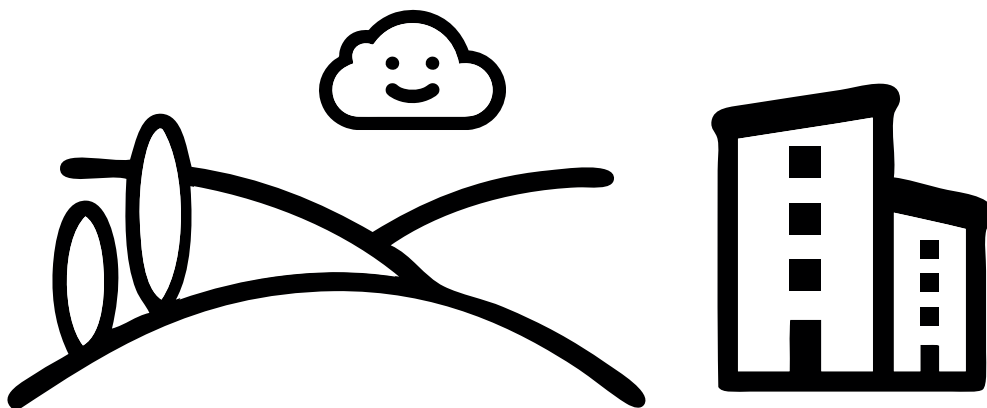
Kuunnellaan pätkä Ylen Kirjakerho -radio-ohjelmaa, jossa käsitellään dystopiaa. Keskustellaan, kuinka moni on lukenut jonkin dystooppisen kaunokirjan.

- Miksi dystopioita on erityisesti nuortenkirjallisuudessa paljon?
- Miksi pidät / et pidä dystopiakirjallisuudesta?

Q Kirjoitustehtävä (10 min)

Kirjoita liioittelevaa tajunnanvirtaa aiheesta *Hattarababypinklandia, maa jossa kaikki on ihanaa*. Jos tajunnanvirta tuntuu liian haastavalta, voi tekstin tekoon käyttää seuraavia apukysymyksiä:

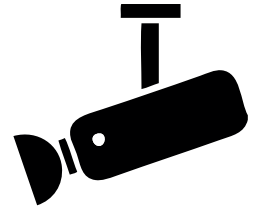
- miten ihannemaan yhteiskunta on järjestetty?
- millaista on koululaisen elämä?
- keitä ihmisiä, olentoja, mitä rakennuksia, millaista työtä, mitä syödään jne?
- millainen on ihmisten ja eläinten suhde?
- millainen on ihmisen ja luonnon suhde?
- mitä yhteiskunnallisia ongelmia utopiassa ei (enää) ole?

Kirjavinkkaus: George Orwell: Vuonna 1984 (15 min)

→ Opettaja esittelee teoksen luokalle.

Pohjustus:

- Kuinka moni on kuullut sanonnan ”Isoveli valvoo”?
- Kuinka moni on kuullut tosi-tv-ohjelmasta nimeltä BigBrother? Mikä sen idea on?

Kirja on kuvitteellinen dystopia, joka sijoittuu vuoteen 1984 (kirja on julkaistu 1949). Sen päähenkilö Winston Smith muuttaa työkseen menneisyyttä Puolueen tekojen mukaiseksi Oseania-nimisen suurvallan pääkaupungissa Lontoossa. Winston on Puolueen jäsen, mutta eräänä päivänä hän sortuu ajatusrikokseen: hän alkaa pitää henkilökohtaista päiväkirjaa. Oseania on jatkuvassa sodassa Euraasian ja Itä-Aasian kanssa. Totalitaarista yhteiskuntaa leimaa jatkuva valvonta, jossa yksikin virhe voi johtaa kidutukseen ja kuolemaan.

Välipalatehtävä (10 min + purku 15 min)

Paluu Hattarababypinklandiaan. Pahuus on luikerrellut täydelliseen idylliin! Kirjoita liioitteleva teksti siitä, kuinka unelmien maailma murenee.

→ Oppilaat voivat lukea kirjoituksensa ääneen!

Dystopian ja utopian piirteet ajassamme -keskustelu (15 min + purku 10 min)

Jakautukaa ryhmiin pohtimaan, minkälaisia dystooppisia ja toisaalta utopistisia piirteitä ajassamme on. Tarvittaessa voi keskustelun tukena käyttää seuraavia aineistoja:

“

Entä jos jokainen tekosi tallentuisi kameralle ja sinut pisteytettäisiin kansalaisena? Kiinassa se on pian totta.” Lähde: <https://yle.fi/uutiset/3-10135093>

“

Ihmiselämä muuttuu seuraavan 20 vuoden aikana enemmän kuin edeltäneen 300 vuoden aikana yhteensä, sanoo tulevaisuudentutkija.” Lähde: <https://www.hs.fi/teknologia/art-2000006060267.html>

2.4. HAHMONVAIHTAJAT - EMPATIATAITOJA ROOLITYÖSKENTELEN AVULLA (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tunnilla tutustutaan etuoikeuden käsitteeseen, ja harjoitellaan empatiaa sekä toisen asemaan asettumista fiktiivisten hahmojen avulla.

Tarvikkeet:

- hahmot (esineet, lelut, figuurit, patsaat)
- hahmokortti-moniste
- PowerPoint -esitys etuoikeuden käsitteestä (esitys ladattavissa Kirjan talon nettisivuilta)

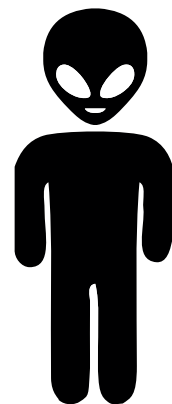
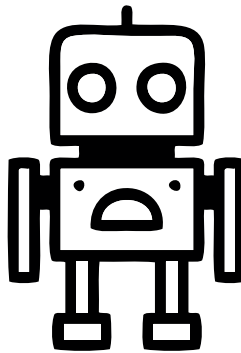
Lämmittelytehtävä (15 min)

Opettaja levittää pöydälle runsaasti erilaisia hahmoja, kuten leluja, figuureja ja patsaita. Oppilaat valitsevat sellaisen hahmon, joka näyttää itseltä mahdollisimman vähän, ja jonka tunnetila on mahdollisimman erilainen kuin oma.

Valinnan jälkeen kirjoitetaan:

- miksi valitsit kyseisen hahmon
- minkälainen hahmon tunnetila on
- kirjoita sitaatti hahmon tämänhetkisistä ajatuksista

→ Puretaan tehtävä keskustellen.

Opettaja perehdyttää oppilaat etuoikeuden käsitteeseen PowerPoint -esityksellä (10 min + purku 15 min)

Oppilaat keksivät pienryhmissä, millaisia etuoikeuksia voi olla:

- yläkoululaisella
- naisella/ naisoletetulla
- miehellä / miesoletetulla
- suomalaisella suhteessa muihin maihin

Hahmonvaihtaja-draama (30 min)

Oppilaat jatkavat tehtävää figuurin pohjalta:

Figuurin perusteella täytetään hahmokortti (kts. monistepohjat -liite 3, Huom! moniste on kaksipuolinen), jossa kuvaillaan hahmon ominaisuuksia: status, ammatti, varallisuus, kansalaisuus, sukupuoli, terveydentila, salainen toive, suurin ilon aihe, suurin pelko.

Hahmokortit kuvineen tuodaan yhteiseen nippuun ja sekoitetaan. Oppilaat ottavat parit ja tulevat pareittain nostamaan kortteja. Kukin nostaa yhden kortin ja samalla opettaja antaa kullekin perille jonkin paikan, jossa hahmot kohtaavat, esim. bussipysäkki, uimahalli, huvipuisto, hautausmaa, hissi, kassajono jne.

→ Jokainen perehtyy hahmoonsa: millä tavalla hahmo liikkuu? Minkälainen ryhti? Minkäläinen ääni? Ilme?

→ Parit valmistelevat keskenään kohtauksen, jossa heidän hahmonsa kohtaavat annetussa paikassa.

→ Kohtauksia puretaan läpi keskustelemalla. Pohditaan, millä tavalla henkilön status ja etuoikeudet vaikuttavat tilanteissa.

Draamaharjoitus ryhmässä (20 min)

Oppilaat valitsevat uudet hahmot hahmokorteista ja jakautuvat pienryhmiin. Oppilaiden tulee kehittää tilanne, jossa hahmoilla on yhteinen ongelma ja jonka he yhdessä ratkaisevat käyttämällä hyväkseen erilaisia vahvuuksiaan, mutta toisaalta huomioiden etuoikeutensa.

→ Ryhmät esittävät toisilleen tuotoksensa.

2.5. TOIVOTYÖPAJA - MITEN SYNNYTTÄÄ TOIVOA MEDIAN LUOMIEN UHKAKUVIEN KESKELLÄ? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Käsitellään tulevaisuuden uhkakuvien synnyttämiä kielteisiä tunteita ja opitaan, miten ahdistuksen voi kääntää toivoksi ja toiminnaksi. Harjoitellaan tunteiden tunnistamista, kiitollisuutta sekä opitaan löytämään toivoa ja voimavaroja tuovia asioita omassa elämässä.

Huolten kartoitus (10 min)

Media muovaa paljon maailmankuvaamme. Uutisissa korostuvat ne asiat, jotka ovat huonosti, koska ”no news is good news”. Mikä on eniten itseäsi huolestuttava uhkakuva tulevaisuuden suhteen?

→ Kirjoita lapulle.

→ Käydään huolenaiheet yhdessä läpi.

Tunteiden käsittely (10 min)

Oppilaat menevät tunnejanalle sen mukaan, millaista tunnetta he tuntevat tulevaisuuden suhteen. (Voidaan myös valita yksi esitellyistä uhkista, esim. ilmastonmuutos).

- pelko – luottamus
- suru – ilo
- epätoivo – toivo
- epävarmuus – varmuus
- ahdistuneisuus – rentoutuneisuus
- huoli – huolettomuus
- innostus – lamaantuminen
- halu toimia – halu vetäytyä

→ Millaisia muita tunteita uhkakuvat voivat herättää? Missä kohdin kehoa tunteet tuntuvat?

Joanna Macy ja **Chris Johnstone** toteavat teoksessaan *Active Hope*, että ympäristösurulle on annettava tilaa. Ilman surun käsittelyä ahdistusta ei voi kääntää toivoksi. Lähde: Joanna Macy ja Chris Johnstone: *Active Hope. How to face the mess we're in without going crazy*. New World Library 2012.

Kiitollisuusharjoitus (10 min)

Kirjoita hetki siitä, millaisista asioista olet tällä hetkellä kiitollinen elämässäsi. Entä kyseisen uhkan suhteen? Esim. jos olet huolestunut ilmastonmuutoksesta, voitko kiittää kasveja ja puita siitä, että ne yhteyttävät ja tuottavat happea ilmakehään? Kirjoita tajunnanvirtaa.

Ryhmätyö, mind map: Toiminta ja toivo (30 min + purku 15 min)

Ympäristöfilosofi **Panu Pihkala** puhuu ”kahden tason näkökyvystä” teoksessaan *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo* (Kirjapaja 2017). Se tarkoittaa hänen mukaansa kykyä nähdä, että maailmassa tapahtuu samaan aikaan sekä hyviä että pahoja asioita:

Kun katsomme maailman laajoja horisontteja, näemme, että luonnon monimuotoisuus vähenee karusti. Jos siristämme toista silmää, havaitsemme, että samaan aikaan nuoret ihmiset välittävät yhä enemmän ympäristöstä. Näemme esimerkiksi, että Tyynenmeren saarivaltiot uhkaavat upota, mutta samaan aikaan maailmassa panostetaan yhä enemmän uusiutuviin energiamuotoihin.” (Pihkala 2017, 148–149).

Laatikaa pienryhmissä A3-paperille kaksiosainen mind map, jossa käsittelette jotakin tulevaisuuden uhkakuvaa seuraavien kysymysten avulla.

Harjoitelkaa samalla tiedonhakua. Esimerkiksi jos aiheenanne on ilmastomuutos, voitte hakea tietoa lauseella ”mitä Suomi on tehnyt ilmastonmuutoksen torjumiseksi” tai ”suurimmat hiili-dioksidipäästöjen lähteet Suomessa”.

a) Jo tehdyt toimet

- Mitä hyvää on jo tehty asian ratkaisemiseksi?
- Ketkä yksilöt ja yhteisöt ovat toimineet asian hyväksi ja miten?
- Millaista muutosta tavallisten ihmisten käytöksessä on ollut muutoksen aikaansaamiseksi?

b) Toiminta

- Miten itse voit toimia asian ratkaisemiseksi?
- Miten yhteiskunnallisella tasolla voidaan toimia ongelman ratkaisemiseksi? Miten voitte vaikuttaa siihen?
- Miten maailmanlaajuisesti voidaan toimia ongelman ratkaisemiseksi? Miten voitte vaikuttaa siihen?
- Miten voin yksin tai yhdessä toisten kanssa tukea toisia, joita huolestuttaa?

Minä ja toivo (15 min)

Kirjoita lopuksi siitä, millaiset asiat itsellesi tuovat elämässä toivoa. Millaisia hyviä esimerkkejä historiasta löytyy siihen, miten pelottavia haasteita on voitettu? Millaiset asiat tai ominaisuudet ovat auttaneet ihmisiä elämään merkityksellistä elämää vaikeidenkin aikojen keskellä?

Lisätietoa:

- **Panu Pihkala: 10 suositusta ympäristöahdistuneelle** (artikkelin lopussa kirjavinkkejä): <http://ekoahdistus.blogspot.com/2018/09/10-suositusta-ymparistoahdistuneelle.html>
- **Suomen mielenterveysseuran raportti: Ilmastoahdistus ja sen kanssa eläminen:** <https://mieli.fi/fi/raportit/ilmastoahdistus-ja-sen-kanssa-el%C3%A4minen?fbclid=IwAR03xfviihowTGRltdEiEZEbUz9WHifCc4YRdroXevcvl3-UdxFWb3RFtC8I>

3. KOHU

Avainsanat:	sosiaalinen media	mediakriittisyys	omakuva
Oppiaineet:	äidinkieli ja kirjallisuus	yhteiskuntaoppi	terveystieto
Työmuodot:	luova kirjoittaminen	ryhmätyö	aineistotehtävä

Oppituntikokonaisuuden tavoitteena on tarkastella medioiden lietsomia kohuja vallan näkökulmasta. Minkälaista valtaa sosiaalisella medially on ihmisten käsityksiin itsestään ja esimerkiksi ulkonäöstään tai pärjäävyydestään? Miksi yksinkertaista liioittelua ja jopa suoranaisia valheita on joskus helpompi uskoa, kuin monimutkaisia totuuksia? Mikä kaikki on julkista ja mikä yksityistä?

3.1. HALLITUKSEN SALAJUONIVAT LISKOT - KUKA MEIHIN KÄYTTÄÄ VALTAA? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tunnin teemana on valta, ja aihetta lähestytään salaliittoteorioiden kautta. Miksi jotkut ihmiset haluavat uskoa mieluummin vilpeihin salaliittoihin kuin avoimeen demokratiaan?

Tarvikkeet:

- salaliitto-PowerPoint -esitys (esitys ladattavissa Kirjan talon nettisivuilta)
- salaliittoaihiot
- flyerin askartelutarvikkeet
- linkki Tiede-lehden artikkeliin: <https://www.tiede.fi/artikkeli/uutiset/ylivertaisuusharha-altistaa-uskomaan-salaliittoteorioihin>

Lämmittely (10min)

Mitä on valta? Mikä valta on esillä ja mikä piilossa? Määritelkää aluksi vallan käsite.

→ Keskustelkaa ja kirjatkaa ylös, mitkä vallan muodot ovat havaittavissa kaikkien nähtävillä, ja mitkä vallan muodot kätkeytyvät kulusseihin.

Valta elämässä -kirjoitustehtävä (20 min + purku 15 min)

Salaliittoajattelu liittyy kokemukseen, että jokin taho pyrkii vaikuttamaan elämääsi tietämättäsi.

Pohdi omaa elämääsi ja mieti:

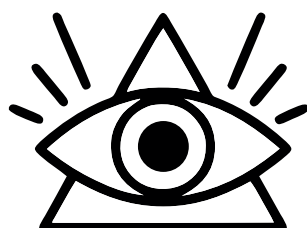
- Millaista valtaa sinuun käytetään, mitkä tekijät ja tahot muovaavat elämäsi sellaiseksi, kuin se on? Listaa näkyvät ja piilossa olevat vallankäyttäjät.
- Mihin sinulla on valtaa? Listaa ja kuvaile näkyvät ja piilossa olevat tavat, joilla käytät valtaa
- Missä asioissa haluaisit enemmän valtaa?

→ Tehtävä puretaan kokoamalla yhteen asioita, joihin oppilaat haluaisivat enemmän valtaa ja pohtimalla, kuinka valtaa olisi mahdollista saada.

Opetustuokio (10 min)

Opettaja esittelee kuuluisia salaliittoteorioita PowerPoint-esityksen avulla.

→ Käydään läpi tutkimusta, jonka mukaan salaliittoteorioihin uskovat ihmiset kärsivät itse ylivertaisuusharhasta: <https://www.tiede.fi/artikkeli/uutiset/ylivertaisuusharha-altistaa-uskomaan-salaliittoteorioihin>

Ryhmätehtävä: Paljastetaan salaliitto! (20 min + purku 15 min)

Jakaudutaan pienryhmiin. Salaliitto perustuu jollekin epätodelle väitteelle yhteiskunnasta, kulttuurista tai maailman tilasta. Ryhmät laativat flyerin, jossa salaliitto paljastetaan kohta kohdalta. Pyritään rakentamaan salaliittoteoria, joka on niin uskottava, että se voisi saada runsaasti uskoja. Jos ryhmä ei keksi omaa salaliittoa, opettaja voi tarjota seuraavia esimerkkejä:

- Ilmastonmuutos on Kiinan salajuoni EU:n talouden heikentämiseksi.
- Maapallo on oikeasti litteä.
- Pälkäne haluaa liittää Tampereen itseensä.

→ Puretaan tehtävä keskustellen: minkälaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset voisivat alkaa uskoa mihinkin ryhmätöissä syntyneisiin salaliittoihin? Minkälaisia tarpeita salaliittoon uskomisen voi täyttää elämässä?

3.2. FANIT – MITÄ FANITAMME KUN FANITAMME? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tunnin teemana on ihailu ja yksittäisen ilmiön tai henkilön nostaminen jalustalle. Tarkoituksena on fanikulttuurin kautta pohdiskella sosiaalista mediaa ja omakuvaa sosiaalisen median valtakaudella.

Tarvikkeet:

- älypuhelimet/tietokoneet oppilaille somekanavien tarkasteluun
- fanikirjeen apukysymykset
- liimaa, sakset, A3-arkkeja, tusseja, kyniä

Aloitus: oman somen analyysi (15 min + purku 15 min)

Tutkikaa pienryhmissä sosiaalisen median kanavianne: keitä seuraatte? Miksi seuraatte juuri kyseisiä henkilöitä/asioita? Löydätekö seuraamistanne tileistä yhteisiä piirteitä pienryhmän kesken? Kootkaa esiin nousevia yhtenäisiä piirteitä ideakartaksi.

Kirjoita itsellesi fanikirje (20 min)

Fani on seurannut pitkään elämääsi. Kirjoita fanin näkökulmasta elämäsi tapahtumista, kuinka olet selvinnyt haastavista tilanteista, missä asioissa sinulla on vahvuuksia, mitä fani kuvittelee sinun tekevän myöhemmin elämässäsi. Entä mitä fanisi haluaisi kysyä sinulta?

→ Tekstit voidaan lukea ääneen.

→ Variaatio harjoituksesta: fanikirje jollekulle läheiselle.

Kollaasi ihailtavista ominaisuuksista (30 min + purku 10 min)

Materiaali: erilaisia aikakauslehtiä leikattavaksi, A3-paperia. Kuvia voi tulostaa mahdollisuuksien mukaan myös netistä.

Palatkaa takaisin pienryhmiin. Kootkaa tekstiä ja kuvia yhdistelevä kollaasi sellaisista ominaisuuksista ihmisessä, joita itse pidätte ihailtavina ja hyvinä. Ominaisuuksia tulee löytää mahdollisimman paljon. Perustelkaa, miksi pidätte tiettyjä ominaisuuksia ihailtavina.

Ominaisuudet voivat olla:

- luonteenpiirteitä
- vahvuuksia
- saavutuksia
- ulkoisia ominaisuuksia
- taitoja
- jotain muuta, mitä?

→ Ryhmät esittelevät kollaasinsa muille. Keskustellaan siitä, mitä ihaileminen merkitsee. Toimiiko ihailu inspiraation lähteenä vai aiheuttaako se suorituspainetta?

3.3. KÄÄK - JUORU JOURNALISMIN LAJINA (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tunnin tarkoituksena on tutkia juorulehtijournalismia ja punnita, mikä on julkista ja mikä yksityistä. Myös valeutisen teemaa sivutaan luovasti harjoituksessa, jossa oppilaat keksivät fiktiivisen skuupin.

Tarvikkeet:

- Mitä sulle pitäis maksaa -Kahoot-kysely
- pahvia, kyniä, saksia, liimaa
- Verkon valtiaat -oppimateriaali

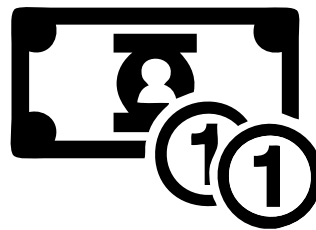

Lämmittely: Mitä sulle pitäis maksaa -Kahoot-kysely (25 min)

Linkki: <https://create.kahoot.it/details/f88db246-5e33-4f74-9e92-a9099c43ff36>

Opettaja tekee Kahoot-kyselyn erilaisista asioista, joita julkisuudessa voisi tehdä:

- a) 100-1000 euron vuoksi
- b) 10 000 euron vuoksi
- c) ilmaiseksi
- d) ei ollenkaan

Esimerkkejä:

- kertoisit lapsuudestasi nolon paljastuksen
- kertoisit ystäväsi nimet ja yhteystiedot
- viettäisit vuoden hyvin köyhässä kylässä, ja some-tilisi kautta kerättäisiin lahjoituksia kylän hyväksi
- kertoisit suuren valheen, esimerkiksi sairastavasi jotakin vakavaa tautia
- esiintyisit keskusteluohjelman juontajana
- esiintyisit Temptation Island -ohjelmassa tai vastaavassa
- puuttuisit johonkin epäkohtaan, kuten vanhusten keuhkon hoitoon
- esittelisit merkkituotteita sosiaalisen median sivulla
- kertoisit jonkun toisen ihmisen salaisuuden, esimerkiksi pettämisestä tai rahaongelmista

→ **Purku:** mietitään, minkälaisiin asioihin kukin olisi valmis julkisuuden ja siitä ansaittavan rahan vuoksi.

Opetustuokio: Mikä on skuuppi? (25 min)

Tutustukaa Skuupin tekemiseen **Verkon valtiaat -oppimateriaalin** videon avulla:
<https://www.youtube.com/watch?v=o7wx0lkgu3c>

Kysymykset luokassa käsiteltäviksi:

- Mikä on skuuppi?
- Kuinka skuuppi tehdään?
- Kertokaa esimerkkejä viimeaikaisista skuupeista?

Kollaasi: fiktiivinen mediakohu (40 min)

Materiaalit: iltapäivälehtiä, pahvia, kyniä, saksia

Suunnitellaan yksin tai parin kanssa fiktiivinen kohu-uutinen, joka sijoittuu jollain tavalla kouluun tai kotipaikkakunnalle. Uutisessa tulee olla ainakin seuraavia vaiheita:

- a) paljastuminen
- b) syntipukin tilille vaatiminen
- c) kärsijöiden näkökulmat
- d) asiantuntijalausunnot

→ **Liioitellaan, suurennellaan ja kärjistetään!** Tehtävässä ei kuitenkaan käytetä kaverin, tutun jne nimiä (omaa nimeä saa käyttää), eikä loukata tiettyä kansanryhmää tai vähemmistöä, eli tehtävää ei käytetä kiusaamistarkoituksiin.

→ Käytetään keksittyjä henkilöitä, ei valmiita julkisuuden hahmoja.

3.4. TÄYDELLISTÄ SOMEJULKKISELÄMÄÄ (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tarkoituksena on pohtia julkisuuden hyviä ja huonoja puolia, sekä tarkastella tubettamista / videobloggaamista uutena ammattina. Oppilas voi pohtia, kuinka pitkälle julkisuuden siivet kantavat.

Tarvikkeet:

- Verkon valtiat -oppimateriaali
- Videoharjoitusversioon: roolivaatteet, videokamera/tabletti, usb-piuhat, tietokone ja videotykki

Perehtykää Verkon valtiat -oppimateriaalin videoon Julkisuuden siunaus ja kiros (20 min)

→ <https://www.youtube.com/watch?v=CQ806mLA92g>

Keskustelkaa luokassa seuraavista kysymyksistä:

- Minkälaisia julkisuuden hyviä puolia Mikael Gabriel mainitsee videolla?
- Entä huonoja puolia?

Videobloggaajan tai tubettajan vanhuus (30 min)

Valitse joku tuntemasi vloggaaja tai tubettaja. Kuvittele, millaista hänen elämänsä on vanhana, esimerkiksi 30 vuoden päästä. Kirjoita siitä tarina.

Apukysymykset:

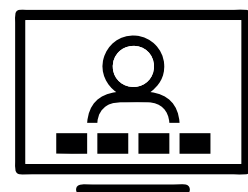
- Mistä aiheista vanhus tekee videoita?
- Onko hän edelleen kiinnostunut samoista aiheista? Jos on, niin miksi? Jos ei ole, onko hänelle tullut uusia kiinnostuksen kohteita?
- Minkä ikäisiä hänen seuraajansa ovat? Miksi he seuraavat juuri tätä tekijää?
- Olisiko tubettaja / vloggaaja haaveillut jostakin muusta ammatista? Mistä ja miksi?

→ HUOM! Vaihtoehtoisesti tehtävän voi toteuttaa ryhmissä videona, jolloin oppilaat samojen kysymysten avulla tekevät **kuvitteellisen videopostauksen** henkilön vanhuudesta. Tällöin videotyöskentelyyn kannattaa varata koko lopputunti.

Pienryhmätehtävä: Mitä hyvää julkisuuden avulla voi tehdä? (40 min)

Edistävätkö jotkut tuntemanne sosiaalisen median vaikuttajat hyväntekeväisyysprojekteja kanavillaan? Etsikää esimerkkejä seuraamistanne some-kanavista.

- Mitä hyvää tekisitte jos olisitte julkisuuden henkilöitä?
- Mihin asioihin haluaisitte vaikuttaa omalla nimellänne ja esimerkiksi omalla some-kanavallanne?

→ Pienryhmät suunnittelevat **hyväntekeväisyyskampanjan** sosiaalisen median kanavaan. Suunnitelmassa tulee käydä ilmi kampanjan kohde, yhteistyötahot sekä tempaus, jonka avulla rahaa kerätään. Ryhmät esittelevät pohdintansa muille, keskustellaan.

3.5. KÄDEN JATKE - KUINKA PUHELIN TEKI MEISTÄ KYBORGEJA (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Pohditaan, mitä puhelimet merkitsevät meille nykyään, ja mitä ne tekevät ihmisen ajattelulle, sosiaalisille suhteille, ajankäytölle ja maailmankuvalle. Tavoitteena on, että oppilas oppii tarkastelemaan kriittisesti omaa älylaitteiden käyttöään. Huom! Aronpuro-runoesimerkki on vaativahko.

Tarvikkeet:

- post it -lappuja
- Aivovuoto -yhtyeen kappale "Nosta puhelin ilmaan": <https://www.youtube.com/watch?v=J3q9Ju7Njfk>
- Nosta puhelin ilmaan -kappaleen lyriikat: <https://genius.com/Aivovuoto-nosta-puhelin-ilmaan-lyrics>
- vihko ja kynä
- runoesimerkki: pätkä runosta Zodiac -Aivofilmi (Kokoelmasta *Peltiset enkelit*, 1964)

Q Lämmittely (10 min)

Jos älypuhelimet lakkaisivat toimimasta, mitä tekisitte? Oppilaat kirjoittavat vastauksensa post it -lapuille (1 vastaus / lappu) ja liimaavat seinälle. Käydään läpi opettajan johdolla.

Q Analyysitehtävä ja tietoa älypuhelimien terveysvaikutuksista (5 min + purku 15 min)

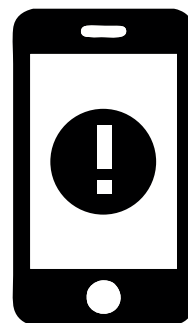
Kuunnelkaa Youtubesta Aivovuoto -yhtyeen kappale "Nosta puhelin ilmaan": <https://www.youtube.com/watch?v=J3q9Ju7Njfk>

Oppilaat analysoivat yksin tai parin kanssa seuraavia kysymyksiä: mistä kappale kertoo? Mitä kappaleen henkilö kritisoi? Missä kohdissa kritiikki näkyy, alleviivataan kohdat. Puretaan analyysit lopuksi koko luokan kesken.

Tutkimustietoa älypuhelimien vaikutuksista ihmisten elämään: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/03/04/alypuhelin-aikamme-tupakka>

“

Tutkimuksissa havaittuja terveyshaittoja liiallisesta älypuhelimien käytöstä: Niska- ja selkävaivat, riippuvuus ja vieroitusoireet, ahdistus, väsymys, keskittymiskyvyttömyys, univaikeudet, kognitiivisen suorituskyvyn lasku, muistihäiriöt, liikenneonnettomuudet (kun puhelinta käytetään ajaessa).” Lähde: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/59704/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201809274257.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yksilötehtävä: Kaksi runoa tajunnasta (60 min)

Luetaan katkelma **Kari Aronpuron** runosta Zodiac (Aivofilmi), kokoelmasta *Peltiset enkelit* (1964). Keskustellaan hetki aiheesta. Avataan kollaasin (eri osista ja aineksista kootun) ja montaasin (nopeat leikkaukset elokuvassa tai runossa) käsitteitä.

- Kenen mielestä teksti on sekava? Miksi?
- Mitä runolle epätyypillisiä aineksia tekstissä on (esim. kuvat, ruokalista, bussikyltti jne)
- Miksi runon nimessä mainitaan aivofilmi?
- Missä runon henkilö mahdollisesti on, eli mistä hänen tajuntaansa tunkeutuu runossa mainittuja asioita?

→ HUOM! Älä käytä runoissasi henkilöiden oikeita nimiä, muuta tai poista ne (paitsi julkkikset jne. yleisesti tiedossa olevat).

a) Kollaasiruno älypuhelimien käyttäjän ajatusvirrasta (20 min)

Selaa omia somekanaviasi, uutissivustoja jne, ja poimi näiden sisällöistä kiinnostavia kohtia, lauseita, sanoja jne ja koosta niistä kollaasiruno, joka kuvastaa älypuhelimien käyttäjän tajuntaa. Eli kopioi runoosi omaan tajuntaasi tunkeutuvia tekstejä, lauseita, kuvia, videoita jne. samalla, kun selaat puhelinta. Tekstin ei tarvitse olla järkevä kokonaisuus ja se voi sisältää myös kuvia. Tärkeintä on pitää hauskaa!

Esim. Meneekö sulla / 25 uutta ilmoitusta / Oi maailma, auttakaa minnuu löytämään koti / risteily voi saastuttaa enemmän kuin lento.

b) Runo ajatusvirrasta ilman älypuhelimia (20 min)

Etsi mukava paikka luonnosta koulun läheisyydessä. Laita puhelin kiinni tai älä ainakaan koske siihen harjoituksen aikana. Voit ensin verryttellä hieman esim. tehdä kyykkyjä tai pyöritellä hartioita. Pysähdy sitten paikallasi, sulje silmät ja laske hitaasti viiteenkymmeneen. Hengitä rauhallisesti. Avaa sitten silmät, katsele ympärillesi, kuuntele, haistele, tunnustele havaintoja ympäristöstä ja omasta kehostasi. Sommittele havaintosi runoksi. *Esim. Vaaleanvihreä lehmus availee nyrkkejään. Tennarit kikattavat soratiellä./ Hengitän häntäluuhun saakka valoa.*

Puretaan runot yhdessä keskustellen, dokumenttikameran avulla tms. (20 min)

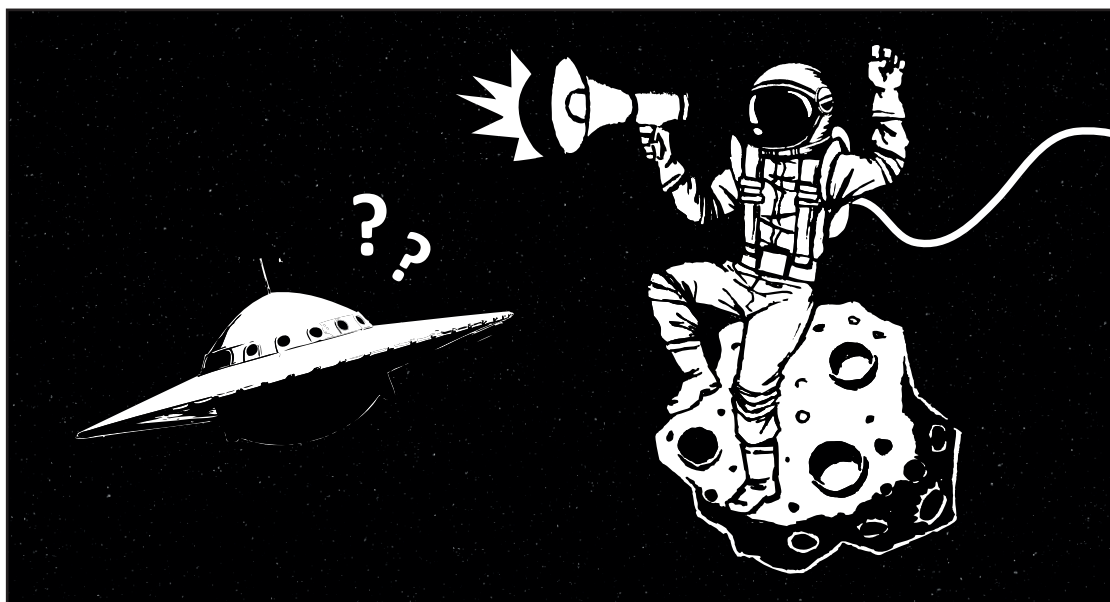
→ Miltä harjoituksen tekeminen tuntui? Mitä eroja huomasit omassa olossasi harjoitusten välillä?

4. PROTESTILAULU

Avainsanat:	valta	vaikuttaminen	monikielisyys	ulkonäköpaineet
Oppiaineet:	äidinkieli ja kirjallisuus	kielet	historia	yhteiskuntaoppi
	terveystieto	musiikki		
Työmuodot:	lukutehtävät	ryhmätyö	runo	laulunsanoitus

Protestilaulu-osion tarkoituksena on kehittää oppilaiden yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia taiteen keinoin. Osio tukee taiteellisen itseilmaisun kehittymistä: tunneilla tuotetaan mm. runoja, laulunsanoituksia, monikielisiä tekstejä ja salakieliä. Osiossa pohditaan omaa kielellistä identiteettiä ja eri kielten merkitystä nyt ja tulevaisuudessa. Osion punaisena lankana on median ja yhteiskunnan valta yksilön elämään ja omakuvaan.

4.1. RUNOILIJA VANKILASSA - YHTEISKUNNALLINEN RUNO JA SENSUURI (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tutustutaan yhdessä kirjalliseen sensuuriin ja sen syihin ja ilmenemismuotoihin runoudessa. Miksi runous voi olla niin vaarallista, että siitä jossain päin maailmaa joutuu vankilaan? Runoanalyysin keinoin avataan eri aikakausien yhteiskunnallista runoutta ja kirjoitetaan oma kantaottava runo.

Tarvikkeet:

- runoesimerkit monistettuina kirjoista / netistä (videotulkintoja voi käyttää tulkinnan tukena)

Alustus: Runous ja yhteiskunnallinen sensuuri (10 min)

Joissakin maissa runouden vuoksi voi nykyäänkin joutua vankilaan (esimerkiksi Syyriassa tai Irakissa). Mistä arvelette, että se johtuu?

“

Syyriassa julkaistavista teksteistä päättää mediaministeriö, jossa käsikirjoituksen lukee kahdesta kolmeen ihmistä. Tämän jälkeen kirja lähetetään sensuroitavaksi maan kirjailijaliittoon. Sieltä kirja palautetaan takaisin ministeriöön, joka tekee lopullisen päätöksen. Kiellettyihin aiheisiin kuuluvat politiikan lisäksi uskonto ja seksi. Julkaistava teos ei saa aiheuttaa ristiriitoja tai loukata maan hallitusta tai konservatiivisimpia ihmisiä.”
Lähde: Hanna Hirvonen: “Ääniä vankeudesta.” Nuori Voima 2/2017.

“

Suomessa runoilija Elvi Sinervo istui toisen maailmansodan aikana vankilassa poliittisten näkemystensä vuoksi. Hän kuului Suomen-Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuran perustajiin ja toimi seuran varasihteerinä 1940. Kun valtiojohto katsoi seuran uhkaavan Suomen turvallisuutta, se kiellettiin ja sen johto pidätettiin. Sinervo tuomittiin 1941 kolmeksi vuodeksi kuritushuoneeseen valtiopetoksen valmistelusta. Vankeusaikanaan hän kirjoitti tunnetuimpiin kuuluvan runonsa “Natalia”.
Lähde: https://fi.wikipedia.org/wiki/Elvi_Sinervo

Pohdittavaa: Millaisia käytännön ongelmia runoilijalla voi olla vankilassa (pula kirjoitusvälineistä, paperista jne)? Millä tavoin runous voisi nykyään ottaa kantaa tai vastustaa valtaapitävää järjestelmää?

Lisätietoa Syyriasta paenneesta runoilijasta:

→ Hanna Hirvonen ja Shurouk Hammoud: *Runoja raunioiden alta* <https://kosmi.fi/runoja-raunioiden-alta/>

Analyysitehtävä: Luetaan ja analysoidaan pienryhmissä tai pareittain seuraavia runoja: (15 min + purku 15min)

Riina Katajavuori: "Vaadin revontulet", kokoelmasta *Maailma tuulenkaatama* (Tammi 2018)

Aura Nurmi: "Laamapaita", kokoelmasta *Villieläimiä* (Kolera 2016)

Lavarunousversio runosta: <https://www.youtube.com/watch?v=Udf1hDqSpCg>

Elvi Sinervo: "Oi lintu mustasiipi", kokoelmasta *Pilvet* (Love kirjat 1984)

Laulusovitus runosta: <https://www.youtube.com/watch?v=zCbc5SQbSow>

Syyrialainen runoilija **Aref Hamza:** "Ennen sotaanlähtöäsi"

<https://kosmi.fi/ennen-sotaanlahtoasi/>

Apukysymykset:

- Millainen runon puhuja on?
- Kenelle hän puhuu?
- Millaisia runon keinoja runossa on?
- Millaisia kulttuurisia koodeja tai symboleja runossa on?
- Millaisia tunteita runo herättää?
- Mihin runo mielestäsi ottaa kantaa?
- Mihin asiaan haluaisit itse ottaa kantaa?

Lämmittely (5 min)

Listaa ranskalaisin viivoin:

- Ketä sinä haluaisit runossasi puhutella?
- Mihin asiaan tai ongelmaan haluaisit runossasi puuttua?

Tehtävä: Laadi oma runo, jossa puhuttelet jotakuta/joitakuita ja otat kantaa johonkin asiaan (30 min + purku 15 min)

Muista runon keinot: metaforat ja vertaukset, rytmi ja soinnillisuus, toisto jne.

→ Luetaan runot ääneen ja toiset arvaavat, mihin runo ottaa kantaa.

4.2. PROTESTILAULU (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tutustutaan protestilaulun perinteeseen ja pohditaan, millainen voisi olla nykyajan protestilaulu. Oppilaat hahmottavat, miten taiteen avulla voi ottaa kantaa tärkeinä pitämiinsä asioihin, ja kokeilevat sitä itse.

Tarvikkeet:

- esimerkit protestilauluista (tietokone ja videotykki + kaiuttimet)
- analysoitavan protestilaulun sanat monistettuina
- kansanlaulujen tms. sanoja monistettuina

Tutustutaan protestilaulun perinteeseen (15 min)

→ Esimerkiksi Ylen sivuilta löytyy ”Suomalaisten protestilaulujen 15 valiota”:

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/04/28/suomalaisten-protestilaulujen-viisitoista-valiota>

- Mikä on protesti? (vastustava mielenilmaus)
- Mitä eri konkreettisia protestin lajeja on olemassa? (lakko, adressi, mielenosoitus, vetoamus)
- Mihin protestilauluja tarvitaan? (yhteiskunnan epäkohtien esilletuomiseen)
- Mitä protestista voi seurata? (esim. tietoisuuden herääminen, lakimuutos, vallankumous)
- Omia esimerkkejä aiheesta?

Esimerkin analysoiminen (15 min)

Kuunnellaan jokin protestilaulu, esim Hector: ”Palkkasoturi” tai Carola: ”Voi saasta!”

→ Analysoidaan tekstiä pareittain ja puretaan pohdinnat yhdessä.

Mitä laulussa kritisoidaan?

→ Alleviivaa tekstistä jokin kohta, jossa kritisoidaan jotakin.

Lämmittely: listaa asioita a) jotka ärsyttävät b) joita vastustat c) jotka täytyisi ratkaista (10 min)

HUOM! Muista, että sananvapaus ei oikeuta loukkaamaan kenenkään perustuslaillisia oikeuksia, eli älä tee kunnianloukkausta tai syyllisty kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Älä myöskään käytä kenenkään kaverin tai muun tutun nimeä.

Uudelleensanoita jokin tuttu kappale niin, että siitä tulee protestilaulu, jolla on yhteiskunnallinen sanoma (30 min)

Esimerkkejä monistettuna: Sininen ja valkoinen, Maamme-laulu, Sinisiä punasia ruusunkukkia

Laulujen esittäminen ja purku (20 min)

Esitetään laulut joko yksin, parin kanssa tai ryhmässä. Keskustellaan sanoituksista, mitä niissä protestoidaan ja minne niitä voisi mennä esittämään.

4.3. "KIELI ON VALTAA" - MONIKIELISYYTTÄ VAI MONOKIELISYYTTÄ? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Pohditaan, minkä eri kielten vaikutuspiirissä elämme, ja vertailaan suomen ja sen pienten sukukielen asemaa. Käsitellään kielen merkitystä identiteettillemme, kirjoitetaan monikielinen teksti sekä kokeillaan erilaisia kielen rekistereitä.

Tarvikkeet:

- Johanna Vehkoon artikkeli Ylellä: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/02/03/mainonnan-ja-journalismin-raja-on-yha-hailyvampi-nuoria-asia-ei-juuri-kiinnosta>

Kirjoitustehtävä: Kielipohdintaa (15 min + purku 10 min)

Vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Mikä on äidinkielesi?
2. Minkä muiden kielten vaikutuksen alainen olet?
3. Mitä toisista kielistä lainattuja sanoja tai ilmaisuja itse käytät?
4. Miten ne voisi suomentaa?
5. Mihin tarvitaan suomen kieltä tulevaisuudessa?

Suomalais-ugrilaisten kielten asema ja historia (10 min)

Mitä suomen sukukieliä tiedätte? Miten niiden asemat eroavat toisistaan?

Suomen kieli on Suomen valtion virallinen kieli, jolla on 4,9 miljoonaa äidinkielistä puhujaa. 0,5 miljoonaa ihmistä puhuu suomea toisena kielenä. Suomen kielen asema vahvistettiin virallisesti vuoden 1863 kieliasetuksella 1800-luvun kansallisuusaatteen myötä. Tätä ennen Suomen virallinen kieli oli ruotsi. Lähde: Kotimaisten kielten keskus. <https://www.kotus.fi/kielitieto/kiellet/suomi>, Wikipedia: https://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_kieli

Karjalan kieli on suomen sukukieli. Karjalan kielen eri muodoilla on yhteensä alle 100 000 puhujaa, suurin osa Venäjällä. Suomessa karjalan taitajia on uusimpien tutkimusten mukaan jopa 30 000 (huom! Eri asia kuin Karjalan murre). Karjalan kielen puhujat ovat useimmiten kaksikielisiä. Kieli on uhanalainen, koska sen puhujat ovat sulautuneet valtaväestöön. Lähde: Kotimaisten kielten keskus. <https://www.kotus.fi/kielitieto/kiellet/karjala>

Saame ei ole yksi kieli, vaan on olemassa useita saamen kieliä. Saamen kieliä puhutaan neljän valtion alueella: Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä. Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Ne ovat kaikki uhanalaisia. Saamalla on virallisen kielen asema Suomessa saamelaisten kotiseutalueilla. Pohjoissaamen kieli on saamen kielistä tunnetuin ja levinnein: sitä puhuu noin 75% kaikista saamea äidinkielenään puhuvista. Lähde: Kotimaisten kielten keskus. <https://www.kotus.fi/kielitieto/kiellet/saame>

Tehtävä: Kirjoita mahdollisimman paljon englanninkielisiä lainauksia sisältävä ja / tai monikielinen teksti (15 min + purku 10 min)

Jos englantia on äidinkielenäsi, voit sisällyttää tekstiin mahdollisimman paljon muiden kielten lauseita. Voit esimerkiksi kirjoittaa kuvauksen omasta aamustasi.

Esim. Mun morning oli taas sitä vanhaa bullshittiä, mami tuli huutamaan et waky waky, mut mä olin ihan et not gonna happen.

Tehtävä: Kerätään yhdessä taululle erilaisia kielen rekistereitä, esim. virkamieskieli, eri ammattien kielet, kaveriporukan kieli, uutiskieli, vauvakieli, eri murteet jne. (5 min)

Ryhmätyö: omaa kieltä (15 min + purku 10 min)

Luetaan Vehkoon artikkeli Ylellä: Mainonnan ja journalismin raja on häilyvämpi - nuoria asia ei juuri kiinnosta.

Muokataan lehtiartikkeli sellaiselle kielelle, mitä käytetään omassa kaveriporukassa. Artikkelia ei tarvitse kirjoittaa sanasta sanaan uudelleen vaan riittää, että tärkeimmät asiat tulevat sanottuiksi oman kaveriporukan kielellä. Vältetään ylimääräisiä kiro sanoja.

→ Tehtävä puretaan lukemalla tekstit ääneen.

4.4. ÄLÄ KERRO ÄIDILLE - MITEN NETTI VALVOO MEITÄ? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Pohditaan, millaista tietoa eri mediajätit ja sovellukset meistä keräävät, ja miten tätä tietoa voidaan käyttää väärin. Mietitään, miten tiedonkeruuta voisi minimoida. Kehitetään oma salakieli.

Tarvikkeet:

- esimerkit salakielistä (moniste ja video)
- aihiot tilanteista

Esimerkkejä tiedonkeruusta (15 min)

Orwell: Vuonna 1984

→ Luetaan teoksesta kohta, jossa kuvataan sitä, miten kansalaisia valvotaan jopa kaikkein yksityisimmissä tilanteissa.

Kasvojentunnistin kerää dataa oppilaiden käytöksestä kiinalaisessa koulussa: <https://yle.fi/uutiset/3-10296993>

→ Katsotaan juttuun liittyvä video (jutun alussa).

Keskustellaan: Miltä tuntuisi, jos omaan koululuokkaan tulisi vastaavat valvontakamerat? Olisiko sama mahdollista Suomessa? Miksi, miksi ei?

Pienryhmäkeskustelu: Mediajätit ja tiedonkeruu (15 min + purku 10 min)

- Mitä kaikkea tietoa digilaitteet ja sovellukset meistä keräävät päivän aikana?
- Miten tiedonkeruuseen voi itse vaikuttaa?
- Millaisia kokemuksia sinulla on kohdennetusta mainonnasta?
- Esimerkkejä siitä, miten sosiaalisen median sovelluksia ja sovellusten keräämiä tietoja on käytetty väärin? (esim. sodassa jne) Miten tietoja voitaisiin käyttää väärin?
- Mitkä ovat ongelmallisimmat sovellukset yksityisyydensuojan kannalta tällä hetkellä?
- Jos haluaisit, että ystäväsi lisäksi kukaan tai mikään sovellus ei saa tietää jostain asiasta, miten keskustelisit siitä?

Erilaisia salakieliä (15 min)

Kuinka moni on joskus käyttänyt salakieltä? Millaista?

Esimerkit:

Odofo sadafaatkodofo dedefededefe-kidifieltädä? Katso video: kymmenvuotiaiden uskomaton salakieli ei avaudu aikuisille: <https://yle.fi/uutiset/3-10197154>

Anni Kytömäki: *Kultarinta*, tekstinäyte s. 216-217. Gummerus 2014.

Kansalaissodassa kartanon poika ja työläistyttö ovat rakastuneet, poika soittaa puhelimella taloudenhoitajalle, joka kertoo tytön jättäneen pojalle ”perunoita”. Oikeasti kyseessä on laatikko, jossa on tulenarkaa todistusaineistoa siitä, että tyttö on kirjoittanut vallankumoukselliseen lehteen.

Parityö: Oma salakieli (20 min + purku 15 min)

Opettaja jakaa pareille keskusteluiden aihiot:

1. Olette vanhempia, jotka sopivat menevänsä illalla saunaan ilman, että lapset saavat tietää (koska mankuisivat muuten mukaan).
2. Kerrot ystävällesi, että olet ihastunut henkilöön x ja että tämä näyttäisi myös olevan kiinnostunut sinusta. Ystävä kommentoi.
3. Kerrot työkaverillesi hakeneesi unelmiesi työpaikkaa ja saaneesi sen. Nykyinen pomo saattaa olla kuuloetäisyydellä.
4. Olette pariskunta, joista toinen on raskaana. Puhutte asiasta muiden läsnäollessa niin, että muut eivät saa tietää.
5. Olette kaksi kuvitteellisen diktatuurin vastarintaliikkeen jäsentä ja neuvottelette, missä seuraava kokous pidetään.
6. Olette vanhempia, jotka neuvottelevat joulupukin tilaamisesta lasten kuullen.
7. Olette kaverukset, ja järjestämässä yllätyssynttäreitä yhteiselle ystävälle. Neuvottelette järjestelyistä ystävän kuullen.

a) Salakielen sanakirja

Tehkää ensin parin kanssa salakielen sanakirja, jossa korvaatte tärkeät sanat joillain toisilla, esim. jos teidän pitää järjestää ystävällenne yllätyssynttärit, sanakirjassa synttärit=mökki, lahja=grillimakkarat, kakku=polttopuut, ystävä=auto jne. Keksikää vähintään 10 sanaa.

b) Keskustelu salakielellä

Kirjoittakaa nyt luomanne sanakirjan pohjalta viestiketju tai keskustelu, jossa sovitte kyseisestä asiasta niin, että äiti/Google/ystävä jne. ei saa tietää, mitä todella tarkoitatte

→ Puretaan tehtävä yhdessä niin, että muut arvaavat, mistä on kyse.

4.5. IHANNEIHMINEN - MITEN MEDIAN ULKONÄKÖPAINEET VAIKUTTAVAT ELÄMÄÄMME? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tarkoituksena on tarkastella kriittisesti median luomia ulkonäköpaineita ja niiden vaikutusta itsetuntoon ja omaan kehonkuvaan. Eri aikakausien kauneus- ja ulkonäköihanteisiin tutustumalla oppilas hahmottaa, miten suhteellisia ja sopimuksenvaraisia ihanneet kulloinkin ovat.

Tarvikkeet:

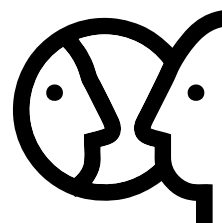
- Ihanneihminen -Kahoot-kysely
- A3-paperia ja kyniä, tusseja jne ryhmätyötä varten
- eri aikakausien kauneusihanteita käsittelevää kirjallisuutta (kirjalista tuntikuvauksen lopussa)

Q “Ihanneihminen” -Kahoot-kysely ANONYYMINA (15 min)

Linkki: <https://create.kahoot.it/details/7e06fe29-1c74-4424-83ae-4a6788e7d711>

Vastaa asteikolla 1-4: 1=samaa mieltä, 2=osittain samaa mieltä, 3=osittain eri mieltä, 4=eri mieltä

- Hyvännäköinen ihminen on laiha tai lihaksikas
- Hyvännäköinen ihminen on nuori.
- Tunnen itseni hyvännäköiseksi.
- Olen tyytyväinen vartalooni.
- Tunnen olevani hyväksytty ja rakastettu omana itsenäni.
- Minua on joskus kiusattu ulkonäköni tai muun fyysisen ominaisuuteni takia.
- Olen joskus kommentoinut arvostelevasti jonkun toisen ulkonäköä.
- Vanhempani tai joku muu läheinen on joskus kommentoinut arvostelevasti ulkonäköäni.
- Tunnen paineita median luomista ihanteista ulkonäön suhteen.
- Haluaisin laihduttaa tai olla lihaksikkaampi.
- Olisin onnellisempi, jos olisin paremman näköinen.
- Ihanteellinen ihminen on hyväkäytöksinen.
- Ihanteellinen ihminen saa paljon huomiota somessa.
- Ihanteellinen ihminen on nöyrä ja vaatimaton.
- Ihanteellinen ihminen on menestyvä ja itsevarma.

Q Parityö: Mitä on kauneus? (15 min)

- Millainen ihminen on hyvännäköinen (omasta mielestäsi)?
- Miten ihanneihminen mielestäsi käyttäytyy?
- Kuka on sinun kauneusihanteesi?

Q Esimerkki: Elävä arkisto: entisaikain kauneudenhoitoa (5 min)

- Millaista kauneusihannetta video kuvastaa?
- Miten se eroaa nykypäivän kauneusihanteesta?

→ <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/10/18/nips-naps-kynnet-poikki>

Ryhmätyö: Eri aikakausien ihannehminen (40 min + purku 15 min)

a) Etsikää tietoa kirjoista ja verkosta siitä, millainen on ollut eri aikojen ihannehminen ulkonäöltään ja käytökseltään (nais- ja miesoletettu)

→ Kootkaa tiedot piirtäen ja kirjoittaen ryhmätyön ensimmäiseen osaan.

- a) antiikin Kreikka
- b) Keskiaika
- c) barokki
- d) 1800-luku
- e) 1920-luku
- f) 1940-luku

b) 2020-luvun kauneusihanne

→ Kerätkää nykyajan nais- ja miesoletettujen kauneus- ja käyttäytymisihanteet yhteen ryhmätyön toiseksi osaksi sanoin ja kuvin.

Lopuksi: Miten eri tavoin ihmiset nykyään muokkaavat ulkonäköään ihanteiden mukaiseksi? Mihin olisit itse valmis?

Kirjallisuutta:

Umberto Eco (toim.): *Kauneuden historia* (suom. Pekka Tuomisto), WSOY 2009

Lempi Torppa (toim.): *Jokaisen naisen kirja*, Kustannusosakeyhtiö Kivi 1948

Kaari Utrio: *Bella donna - kaunis nainen kautta aikojen*, Amanita / Tammi, 2001

Kaari Utrio: *Perhekirja*, Amanita / Tammi 1998

Kaari Utrio: *Venus, naiskauneuden tarina*, Amanita / Tammi 1985

Käytöksen kultainen kirja

5. MITÄ JÄÄ JÄLJELLE?

Avainsanat:	median historia ja tulevaisuus	ekologiset ja digitaaliset jalanjäljet		
	muistot	oma elämä tarinana		
Oppiaineet:	äidinkieli ja kirjallisuus	historia	yhteiskuntaoppi	käsityö
Työmuodot:	ryhmätyö	monistetyöskentely	videotyöskentely	
	kirje ja muistokirjoitus	tarinankerronta		

Mitä jää jäljelle? -osiossa tutustutaan ihmiskunnan ja toisaalta median historiaan, nykyhetkeen ja mahdolliseen tulevaisuuteen. Pohditaan, millaisia jälkiä ihmisestä on maailmaan jäänyt eri aikoina ja pohditaan omaa suhdetta tavaroihin ja kuluttamiseen. Opetellaan hahmottamaan omaa paikkaa historiassa ja ajattelemaan tulevia sukupolvia - mitä tulevaisuuden ihmiset ajattelevat meidän ajastamme?

5.1. MUISTO VAIN JÄÄ - DIGITAALINEN JALANJÄLKI (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: ymmärtää digitaalisen jalanjäljen käsite sekä soveltaa sitä luovasti fiktiivisen henkilöhahmon luomisen kautta.

Tarvikkeet:

- fiktiivinen mediankäyttäjähahmo-moniste
- Yöstäjän esimerkit mediankäyttäjäpersoonista: <https://yostaja.fi/julkaisut/kuka-on-online>
- esimerkit työnhakuvideoista / työhakemuksista
- videokamera (kuvausluvut)

Tutustutaan yhdessä digitaalisen jalanjäljen käsitteeseen (15 min)

Katsotaan Nuorten ääni -toimituksen Mediataitokoulun video digitaalisesta jalanjäljestä: https://www.mediataitokoulu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=610:digijalanjalki&catid=11:tehtavat&Itemid=388&lang=fi

Kysymyksiä videon oheen:

- Kuinka monen vanhempi on laittanut lapsesta kuvia sosiaaliseen mediaan tms. ilman lupaa?
- Kuinka moni on kartoittanut oman digitaalisen jalanjälkensä?
- Opettaja voi kertoa esimerkin omasta somen käytöstään, esim. jos hän on nuorempana käyttänyt Irc-galleriaa yms.

→ Tutustutaan Sanataideyhdistys Yöstäjä ry:n fiktiivisiin mediankäyttäjäpersooniin, jotka nuoret ovat luoneet itse: <https://yostaja.fi/julkaisut/kuka-on-online>

Tehtävä: Fiktiivisen hahmon luominen (moniste 15 min + purku 15 min)

Luokaa yksin tai pareittain oma mediankäyttäjähahmo monistetta hyödyntäen (kts. monistepohjat-liite 4, Huom! moniste on kaksipuolinen).

- Oikea nimi:
- Nettinimi / -nimet:
- Mitä sosiaalisen median kanavia käyttää:
- Mitä muita nettipalveluja tai sovelluksia käyttää:
- Hahmon suosituimmat sijainnit:
- Ketkä kommentoivat eniten hänen julkaisujaan:
- Internetistä löytyvät kuvat:
- Google-haun tulokset: (eli mitä hänen nimellään löytyy Googlestä)
- Noloin kommentti:
- Yllättävä tieto:
- Suosituin päivitys:
- Keihin muihin voi yhdistää netistä löytyvien tietojen perusteella:
- Harrastukset:

Jatkotehtävä: Laadi hahmon työnhakuvideo / työhakemus ohaiseen työpaikkailmoitukseen! (25 min + purku 20 min)

→ Tehtävä suunnitellaan ja kuvataan pareittain.

Esimerkki työnhakuvideosta: Suomen ainoa Betty-Maj

<https://www.youtube.com/watch?v=pOi5WRMfQHQ>

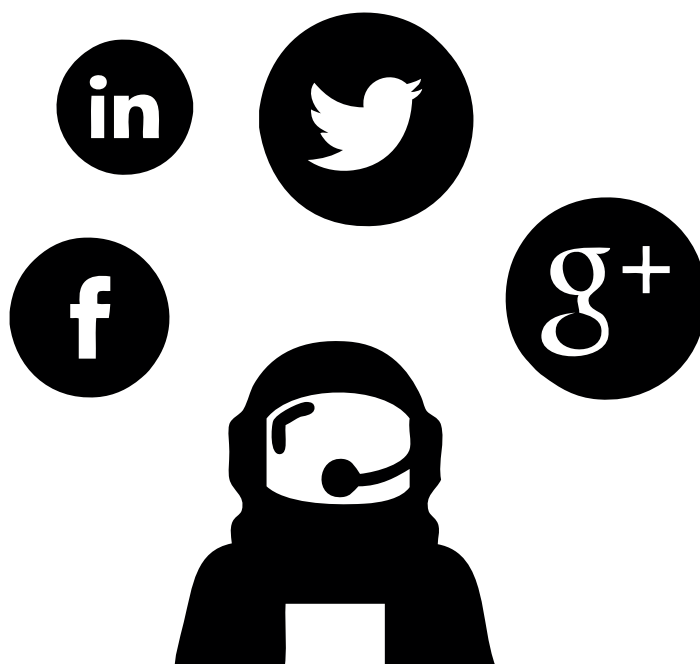
Työpaikkailmoitus:

Paikkakunta X:n (lisää tähän oman lähikaupungin nimi) Pylväshotelli hakee kesäksi kuukauden ajaksi somepersoonaa / bloggaajaa, jonka tehtävänä on blogata kokemuksistaan hotellin asiakkaana ja esitellä paikkakunnan nähtävyyksiä. Pääsylippujen ja ilmaisten hotelliöiden sekä aterioiden lisäksi tehtävästä maksetaan 2500 euron palkkio.

Lähetä meille maksimissaan minuutin mittainen työnhakuvideo, jossa kerrot:

- millainen persoona olet ja mitkä ovat vahvuutesi
- aiempi kokemuksesi sosiaalisesta mediasta
- miksi meidän kannattaisi valita tehtävään juuri sinut

→ Vaihtoehtoisesti tehtävän voi toteuttaa perinteisenä työhakemuksena.

5.2. OMAN ELÄMÄN MUSEO – MILLAISIA JÄLKIÄ ERI AIKAKAUSIEN IHMISSISTÄ JÄÄ MAAPALLOLLE? (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: pohditaan omaa suhdetta esineisiin ja kuluttamiseen. Käsitellään historiaa uudesta näkökulmasta - millaisia jälkiä eri ihmisistä on eri aikakausina jäänyt maapallopalle? Tarkastellaan omaa identiteettiä elämän myötä kertyneiden tavaroiden ja muistojen kautta.

Tarvikkeet:

- paperia ja kyniä
- älylaitteet
- Tavarataivas-elokuvan traileri: <https://www.youtube.com/watch?v=V-rUo6DxCsM>

Katsotaan Tavarataivas-elokuvan traileri netistä (10 min)

→ <https://www.youtube.com/watch?v=V-rUo6DxCsM>

- Kuinka moni on ajatellut, että omistaa liikaa tavaraa?
- Mistä nykyihmisen tavaraongelmat johtuvat?
- Kuinka moni on joskus "konmarittanut", eli karsinut kodin tavaroiden määrää?

Ryhmätyö / Mind map aiheesta "millaisia jälkiä (tavarat, historia-kirjoitus, muistot, kuvat, ajatukset) on jäänyt / jää seuraavista henkilöistä? Mistä voit etsiä tietoa heistä?" (30 min + purku 10 min)

Harjoitellaan samalla tiedonhakua netistä, esim. "keskiaikaiset rakennukset Suomessa" tai "esihistorialliset esineet Suomessa".

- a) esihistoriallisen ajan ihmisestä
- b) keskiajan ihmisestä
- c) 1800-luvun ihmisestä
- d) isovanhemmistasi
- e) vanhemmistasi

Yksilötehtävä: Oman elämän museo (lämmittely 10 min + museon pohjapiirros 20 min + purku 10 min)

Listaa itselle elämäsi aikana kertyneitä esineitä / kuvia / valokuvia:

- Vauva-aika
- Leikki-ikä
- Alakouluikä
- Yläkouluikä

→ Piirrä nyt museon pohjapiirros, johon sijoittelet esineet teemoittain, esimerkiksi tärkeät esineet, kadonneet esineet, roskat jne.

→ Laadi museo-opastusteksti museon vierailijalle! "Ja tässä näette kaikki Elmerin elämänsä aikana käyttämät kuulakärkikynät, 98 kappaletta...."

Variaatio oppitunnista (90 min)

a) Katsokaa yhdessä Elävän arkiston Koulu-tv:n jakso vuodelta 1983, jossa kuvitteelliset 2010-luvun nuoret tutustuvat 1980-lukuun museossa (20 min)

→ <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/04/10/paluu-tulevaisuuteen>

b) Tehtävä: Laatikaa yhdessä museo-opaskierros 2010-luvun ihmisten elämään ja yhteiskuntaan! (40 min + purku 30 min)

Luokka jakautuu pienryhmiin, joista jokainen valitsee yhden aihealueen seuraavista:

- koulunkäynti
- viestintä
- ruoka
- työ
- ilmasto
- liikkuminen

Pienryhmät pohtivat, miten tulevaisuuden ihmiset katsoisivat meidän aikamme kyseistä ilmiötä. Ryhmät suunnittelevat ja toteuttavat pienen kohtauksen, jossa tulevaisuuden koululaiset vierailvat 2020-luvun museossa.

→ Kohtaukset videoidaan ja katsotaan yhdessä.

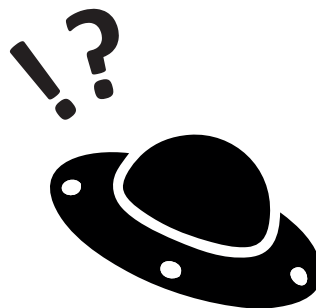

Kirjallisuutta:

Koskinen, Ulla: *Suomessa selviytymisen historiaa* (Into Kustannus 2018)

Aalto, Ilari & Helkala, Elina: *Matka muinaiseen Suomeen. 11 000 vuotta ihmisen jälkiä.* (Atena Kustannus 2017)

Aalto, Ilari & Helkala, Elina: *Jatulintarhoja ja hiidenkiukaita. Nuoren arkeologin käsikirja* (Atena Kustannus 2019)

5.3 AIKAKAPSELI - MILTÄ ELÄMÄMME NÄYTTÄÄ TULEVAISUUDEN IHMISEN SILMIN? (90 min)

Tunnin teema ja tavoitteet: oppilas oppii ymmärtämään aikakapselin käsitteen sekä kehittää historian tajuun, suuntaamaan ajatteluaan tulevaisuuteen ja tuleviin sukupolviin sekä hahmottamaan omaa paikkaansa historiassa. Tekstianalyysissä hän osaa hahmottaa jollekin historialliselle ajalle tyypillisiä tunnuspiirteitä sekä sen, mikä ihmisiä voi yhdistää yli aikojen. Kirjoitustehtävässä oppilas harjaantuu refleктоimaan itseään ja omaa elämäänsä, ottaa haltuun kirjeen käsitteen ja kehittää itseilmaisuaan.

Tarvikkeet:

- Katkelma Aila Meriluodon tai Marja-Liisa Vartion nuoruuden päiväkirjasta monistettuna
- A4-paperia kirjeen kirjoittamista varten
- pahvilaatikko tms. sekä tussi ja kartonkia kapselin koristelua varten

Tutustutaan tunnettuihin esimerkkeihin aikakapseleista (max. 15 min)

Mikä on aikakapseli? Kuinka moni on kuullut sanan ennen?

Kuopion Suomi 100-vuoden aikakapseli: Savon Sanomien video aikakapselin paljastustilaisuudesta: <https://www.savonsanomat.fi/tv/Kuopion-aikakapselin-paljastamistilaisuus/1080831>

Aikakapselin sisältö: Suomen 200-vuotisjuhla varten tehty aikakapseli suljettiin – muun muassa nämä 18 esinettä tulevaisuuden ihmiset löytävät sieltä: <https://yle.fi/uutiset/3-9968032>

→ Mitkä asiat ovat oppilaiden mielestä olennaisia? Mitkä eivät?

Tehtävä: aikakapselin ideointi (yksilötehtävä tai parityö) (15 min)

Millainen on digiajan aikakapseli? Käynnistetään suunnittelu:

→ Mitä tärkeitä esineitä, muistoja ja asioita haluaisit säilyttää jälkipolville? Miten ne olisi mahdollista säilyttää niin, että ”aukeavat” 100 vuoden päästäkin? (esim. kuvat, videot, musiikki)

→ Jokainen listaa vähintään kolme asiaa, joista valitsee parhaan.

Tekstiesimerkki: ote Marja-Liisa Vartion tai Aila Meriluodon nuoruuden päiväkirjasta (moniste) (15 min)

Esim. **Marja-Liisa Vartio:** *Nuoruuden kolmas näytös. Päiväkirjamerkintöjä ja kirjeitä vuosilta 1942-1952 sekä uninovelli Vatikaani* (toim. Anna-Liisa Haavikko, Art House 1995), sivut 18-20.

Keskustelua pienryhmissä:

→ Lue Marja-Liisa Vartion (tuolloin Sairanen) 16-vuotiaana ystävälleen kirjoittama kirje.

- Miten historiallinen tilanne (jatkosota) näkyy nuoren ajatusmaailmassa?
- Millaisia ajalle tyypillisiä asioita/ esineitä/ henkilöitä / ajatuksia tekstissä on?
- Mitä sellaista löydät, johon vielä nykyajan nuorikin voi samaistua?

Kirjoitusharjoitus: Kirje tulevaisuuden nuorelle (20 min + purku 10 min)

→ HUOM! Tehtävä tehdään irralliselle paperille, jotta se voidaan sulkea aikakapseliin.

Päätäkää ensin yhdessä, teettekö kapselin 5, 10, 20 vai esim. 100 vuoden päähän (kapselia säilytetään koululla).

Kirjoita kirje nuorelle, joka aukaisee aikakapselisi X vuoden päästä. Voit käyttää oheisia kysymyksiä apuna kirjeen kirjoittamisessa. HUOM! Voit kirjoittaa kirjeen nimimerkillä.

- Kirjoita kirjeen alkuun päivämäärä ja paikka
- Aloita tervehdyksellä
- Mitä haluat kertoa omasta ajastasi?
- Minkälaiset asiat sinua huolettavat tai ärsyttävät?
- Mistä iloitset ja haaveilet?
- Mitä haluaisit kysyä tulevaisuuden nuorelta?
- Entä mitä haluaisit hänelle toivottaa?
- Lisää loppuun nimesi tai nimimerkkisi ja ikäsi

Aikakapselin viimeistely (15 min)

Sulkekaa kirjeet aikakapseliin. Muut esineet jne voitte liittää mukaan joko seuraavan tunnin aluksi tai sitten esim. vain kirjallisesti, pienillä lapuilla kirjoitettuina.

→ Suunnitelkaa yhdessä, mihin kapseli ”haudataan” ja milloin sen saa avata! Kirjoittakaa tämä tieto kapselin päälle.

VINKKI!

Voitte tehdä uurnasta koululenne perin-
teen, niin, että joka vuosi kätketään
ja avataan yksi urna! (Vaihtoehtoisesti
kaikki saman luokka-asteen luokat laati-
vat: yksi avataan 5, yksi 10, yksi 15
vuoden jne päästä....)

5.4. TUUNATTU TULEVAISUUS – KIERRÄTYSTÄ JA INNOVAATIOITA (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tarkastellaan yhteiskunnan jatkuvaa muutosta ja teknologian vanhenemista sekä tutustutaan kiertotalouden ideaan. Tutustuaan esimerkin avulla tulevaisuudentutkimukseen ja viritellään tulevaisuuden visiointia. Käsitellään tärkeistä esineistä luopumiseen liittyviä tunteita.

Tarvikkeet:

- oppilaat tuovat kotoa mukanaan jonkin tarpeettomaksi käyneen esineen
- Uusi käyttötarkoitus esineelle -moniste
- esimerkit verkosta: Aromipesä-video, Tomi Dufvan “Visualisoituja sanoja” jne.

Pohjustus: VIDEO: aromipesä (5 min)

→ <https://www.youtube.com/watch?v=NYe6p4LbKmE>

Aromipesä oli aikansa muotivillitys, joka ei kuitenkaan jäänyt elämään. Etsikää kotoa tai museosta laitteita, joita ei enää nykyään tarvita. Mikä tekninen laite on jäänyt historiaan jo oman elämäsi aikana?

Uusi käyttötarkoitus esineelle -moniste (15 min + 15 min)

Keksi käytöstä poistuneelle esineelle uusi käyttötarkoitus monistetta hyödyntäen (kts. monistepohjat-liite 5). Tarkoitus voi olla kuinka posketon ja mielikuvituksellinen tahansa. Esimerkiksi vanha kännykkä voi toimia hiomapaperin ”sisäkappaleena”, mörönkarkottimena jne. Vain mielikuvitus on rajana!

- Esineen vanha nimi:
- Esineen uusi nimi:
- Käyttötarkoitus:
- Käyttöohjeet:
- Kohderyhmä:
- Varoitukset:
- Muut sovellukset:

→ Tehtävä puretaan pienryhmissä ja ryhmät esittelevät omasta mielestään parhaan tuotoksen muulle luokalle

Tulevaisuuden sanat (5 min)

Tutustutaan **Tomi Dufvan** taideprojektiin ”Visualisoituja sanoja”, jossa hän käsittelee tulevaisuuden uusia sanoja: <https://nokturno.fi/poem/visualisoituja-sanoja-visualized-words>

Tutustutaan tulevaisuudentutkimus-tieteenalaan ja avataan käsite ”heikko signaali” Ylen artikkelin avulla: <https://yle.fi/uutiset/3-10565864>

Tehtävä: Keksikää sanakirjaselityksiä tulevaisuuden tuntemattomille esineille tai asioille! (15 min + purku 10min)

Muistokirjoitus (5 min)

Avataan muistokirjoituksen tekstilajia: yleensä ilmestyy sanoma- tai aikakauslehdessä, tarkoituksena kunnioittaa vainajaa ja muistella tämän elämää, erityisesti työtä ja saavutuksia, joskus myös yksityiselämää.

Esimerkki: <https://www.soundi.fi/jutut/muistokirjoitus-olli-lindholm-rehti-laulaja-joka-vihasi-lassytysta-ja-oli-aina-omiensa-puolella/>

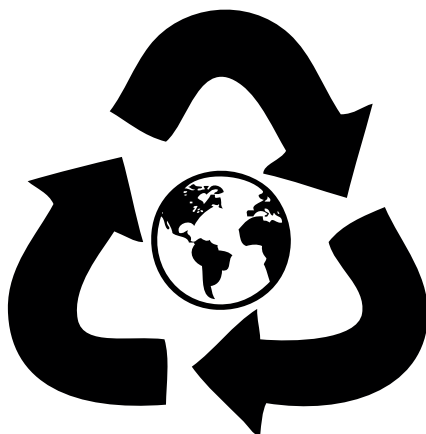
Tehtävä: Muistokirjoitus (15 min + purku 5 min)

Mistä olet joutunut luopumaan tai mikä on käynyt itsellesi tarpeettomaksi? Kirjoita muistokirjoitus kyseiselle esineelle tai asialle! Kuvittele, että esine tai asia oli kuin elävä olento.

Muistokirjoituksen rakenne:

- Milloin ja missä esineesi tai asiasi syntyi?
- Miten se vietti elämänsä?
- Mitä se harrasti?
- Millaista työtä se teki?
- Oliko esineelläsi / asialla perhettä?
- Mikä oli sen tärkein opetus sinulle / itselleen?
- Miten kävi tarpeettomaksi?
- Ketkä jäivät kaipaamaan esinettä / asiaa?
- Miten esine tai asia haudattiin, toisin sanoen: mikä oli sen viimeinen leposija? Kaatopaikka, vai saiko se uuden elämän? Millaisen?

→ Lopuksi luetaan ääneen muutama muistokirjoitus.

5.5. PUHELINLANGAT LAULAA – MEDIA ENNEN, NYT JA TULEVAISUUDESSA (90 min)

Oppitunnin teema ja tavoitteet: Tunnilla tutustutaan median historiaan ennakkoon tehtävän haastattelun avulla. Mietitään, miten nykyajan media ja viestintä eroavat menneistä vuosikymmenistä ja kuvitellaan tulevaisuuden mahdollisia tapoja viestiä.

Tarvikkeet:

- Haastattelumoniste (tuntia edeltävä kotitehtävä, kts. monistepohjat-liite 6)

Ennakkoon tehtävä kotitehtävä: haastattele omaa vanhempaasi, iso-vanhempaasi tai muuta vanhempaa henkilöä allaolevien kysymysten avulla (haastattelumoniste):

Haastateltavan syntymävuosi: _____

Kun olit lapsi/nuori:

- Mistä sait tietoa maailman tapahtumista ja uutisista?
- Mitä teit, jos halusit tavata ystävää?
- Katsoa elokuvia?
- Kuunnella musiikkia?
- Kysyä toisella puolella Suomea asuvan ystävän kuulumisia?
- Ottaa valokuvan?
- Selvittää tärkeän puhelinnumeron?
- Löytää perille vieraalla paikkakunnalla?
- Tarkistaa juna- tai bussiaikataulun?
- Käydä lähimmässä kaupungissa?
- Käydä ulkomailla?
- Maksaa ulkomailla?
- Laittaa ruokaa?
- Vaikuttaa johonkin asiaan/ ilmaista mielipiteesi julkisesti?
- Nostaa rahaa?
- Selvittää, mitä tarkoittavat sanat alveolaarinen tai mykotoksiini?
- Etsiä tietoa Euroopan 1500-luvusta?

Haastattelujen purku (30 min)

Oppilaat esittelevät haastattelujensa tulokset. Opettaja kertoo muutaman esimerkin omasta nuoruudestaan, miten silloin tutustuttiin uusiin ihmisiin tai vaikkapa ”stalkattiin” henkilöä, josta oli kiinnostunut. Pohditaan, miten eri aikojen viestintä eroaa nykypäivästä.

Draamatehtävä (pareittain): Entisaikojen ja nykyajan nuori kohtaavat! (15 min + esitykset 15 min)

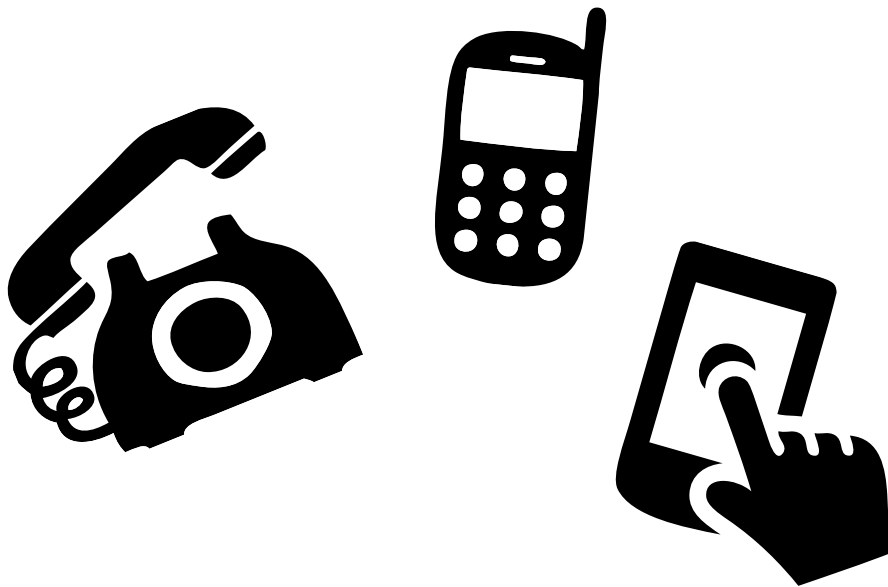
Suunnitelkaa pareittain draamakohtaus, jossa entisaikojen ja nykyajan nuori kohtaavat. Sopi-kaa ensin, kumpi on kumpi. Sijoittakaa henkilönne johonkin haastattelussa esiin nousseeseen tilanteeseen, esim. toinen on eksynyt vieraassa kaupungissa, tai toinen haluaa katsoa elokuvan.

Q Älypuhelin vuonna 2050 (15 min + purku 15 min)

Kirjoita tarina siitä, minkälaisia puhelimia käytämme vuonna 2050.

Apukysymykset:

- Minkälaisia ominaisuuksia puhelimilla on?
- Mitä puhelimilla tehdään?
- Kuinka ihmiset viettävät vapaa-aikaansa vuonna 2050?
- Onko puhelimesta enemmän hyötyä vai haittaa? Miksi?

LINKKEJÄ JA VIINKKEJÄ

Sanomalehtiviikko 2019: 10 tapaa vaikuttaa median välityksellä

<https://sanomalehtiopetuksessa.fi/wp-content/uploads/10-tapaa-vaikuttaa-median-v%C3%A4lityksell%C3%A4.pdf>

→ Materiaali sisältää harjoituksia mielipiteen ilmaisemiseen eri medioissa.

Aikakausliitto & Sanomalehtiliitto: Seiso sanojesi takana

<https://sanomalehtiopetuksessa.fi/wp-content/uploads/10-tapaa-vaikuttaa-median-v%C3%A4lityksell%C3%A4.pdf>

→ Materiaalissa käsitellään pelillisesti omia vaikuttamismahdollisuuksia ja vuorovaikutusta mediassa.

Pelikasvatus.fi 2013 & 2019: Pelikasvattajan käsikirjat I ja II

<https://pelikasvatus.fi/pelikasvattajankasikirja.pdf>

<https://pelikasvatus.fi/pelikasvattajankasikirja2.pdf>

→ Materiaalit sisältävät tietoa pelaamisesta, pelillisyydestä ja pelikasvatuksen hyödyistä.

Eettisen kaupan puolesta ry: Medialukutaitoa vastamainoksista

https://eetti.fi/wp-content/uploads/2018/11/VASTAMAINOS_2018_VERKKO.pdf

→ Materiaali sisältää oppitunteja vastamainosten tekoon.

AV-ARKKI: Mediataide kasvattaa

<http://mediataidekasvattaa.fi/oppimateriaalit/>

→ Sivustolle on koottu suomalaisten mediataiteilijoiden teoksia ja niihin liittyviä tulkintatehtäviä.

